

Nationaal Park Oostvaardersplassen

op weg naar het park van de 21ste eeuw

MIDDEN IN NEDERLAND, IN DE WEIDSE VLAKTE TUSSEN ALMERE EN LELYSTAD, LIGGEN DE OOSTVAARDERSPLASSEN. ECHTE WILDERNIS IN NEDERLAND. EEN RUIG STUK LAND WAAR DE NATUUR HAAR GANG KAN GAAN.

DE OOSTVAARDERPLASSEN MOET JE ERVAREN, DE GROOTSHEID IS ON-NEDERLANDS. DOOR DE NIET TE VOORSPELLEN INTERACTIE TUSSEN LAND, WATER EN UNIEKE DIERSOORTEN, SPREEKT HET GEBIED IEDERE KEER WEER TOT IEDERS VERBEELDING. DE OOSTVAARDERPLASSEN

GEVEN JE HET ULTIEME GEVOEL VAN LEVEN, VRIJHEID EN MOGELIJKHEDEN. ZOMAAR, DOOR NATUUR TE ZIJN. DE OOSTVAARDERSPLASSEN HEBBEN AANTREKKINGSKRACHT. ZOWEL OP DE LIEFHEBBER DIE OP ZOEK IS NAAR DAT ENE UNIEKE BEELD ALS OP DE 'WERELDBURGER' DIE DEZE PLEK OOK WIL HEBBEN BEZOCHT. DOOR ZIJN UITGESTREKTHEID EN DIVERSITEIT KAN IEDEREEN OP ZIJN MANIER HET GEBIED ERVAREN.

DE OOSTVAARDERSPLASSEN, EEN NATIONAAL PARK MET INTERNATIONALE UITSTRALING. HET NATIONAAL PARK VAN DE 21E EEUW!

Inhoudsopgave	4
Samenvatting	6
 A DE WEG NAAR HET NATIONAAL PARK OOSTVAARDERSPLASSEN	8
1 De uitdaging	8
1.1 Aanleiding en doel	8
1.2 Visie en ambitie	9
2 De aanpak	10
2.1 Proces en stakeholders	10
2.2 Succesvolle aanpak	11
3 De analyse	11
3.1 Kansen en opgaven	11
 B CONCEPT NATIONAAL PARK OOSTVAARDERSPLASSEN	14
1 De positionering	14
1.1 Merk Nationaal Park Oostvaardersplassen	14
1.2 Merkpositionering	15
2 De doelgroepen	16
2.1 Bezoekers	16
3 De randvoorwaarden	17
3.1 Herkenbaar Nationaal Park	17
3.2 Natuur- en landschapswaarden	18
3.3 Duurzaamheid	21
4 Conceptuitwerking in fysieke ruimte	21
4.1 Nationaal Park in groot ruimtelijk verband	21
4.2 Zonering binnen Nationaal Park	23
5 Marketing en communicatie	28
 C DE WEG NAAR STATUS NATIONAAL PARK OOSTVAARDERSPLASSEN	30
1 Het Nationaal Park in oprichting	30
1.1 Lessen uit deze studie	30
1.2 Ontwikkelstrategie	31
1.3 Organisatiestructuur	32
1.4 Financiën	33
 BIJLAGES	38
Bijlage 1 SWOT analyse	38
Bijlage 2 Ankerwaarden	43
Bijlage 3 Uitwerking zonering	44
Bijlage 4 Ideeën Stakeholdersessie 18 februari 2015	48
Bijlage 5 Gebiedsbeschrijving	50
Bijlage 6 Geschiedenis Oostvaardersplassen	55
Bijlage 7 Risico analyse	58
Bijlage 8 Literatuurlijst	60

SAMENVATTING

De Oostvaardersplassen en de direct omliggende natuurgebieden, met voor Nederland en Europa unieke en onderscheidende natuurwaarden, hebben de potentie van een Nationaal Park. De gebieden zijn van onderscheidend belang voor de versterking van de toeristisch-recreatieve mogelijkheden binnen de provincie en de profilering van Flevoland als bestinatie. Naast de economische potentie leveren de natuurgebieden ook een belangrijke bijdrage aan het streven van de provincie Flevoland naar minimaal gelijkblijvende biodiversiteit.

Haalbaarheidsstudie Nationaal Park Oostvaardersplassen

Een initiatiefvoorstel in Provinciale Staten heeft op 28 mei 2014 tot de opdracht aan Gedeputeerde Staten geleid de status Nationaal Park voor het gebied Oostvaardersplassen en omgeving aan te vragen. Belangrijk onderdeel van de opdracht is het opstellen van een haalbaarheidsstudie. Op basis van deze studie verzoeken Gedeputeerde Staten aan het ministerie van Economische Zaken de status van Nationaal Park toe te kennen.

De haalbaarheidsstudie is uitgevoerd door een projectgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de provincie Flevoland en Staatsbosbeheer en op strategische momenten aangevuld met vertegenwoordigers van de gemeenten Almere en Lelystad. De stuurgroep Nationaal Park Oostvaardersplassen wordt daarbij gevormd door bestuurders van deze vier organisaties. Bij het opstellen van voorliggend document is samenwerken de belangrijkste basis geweest. De betrokken partijen, gebiedspartners, ondernemers en belanghebbenden hebben deelgenomen aan workshops en ontwerpessies. Daarbij hebben ze zich op creatieve wijze laten inspireren, onder andere door dromen van diverse groeperingen en personen.

Conceptvorming

De kern van de haalbaarheidsstudie is de vorming van het concept voor het Nationaal Park Oostvaardersplassen, een Nationaal Park ‘nieuwe stijl’ dat aansluit bij de maatschappij van de 21e eeuw. Duurzaam, toekomstbestendig en bovenal onderscheidend. Een park waar de geanalyseerde marktkansen worden benut, een groeitrend in bezoekersaantallen en bestedingen wordt gerealiseerd en waar exploitatiekosten en opbrengsten in balans zijn. Een concept gericht op het versterken van het toeristisch recreatief gebruik van het gebied zonder afbreuk te doen aan bestaande natuur en landschappelijke waarden en de economische spin-off in de regio.

De basis voor het concept bestaat uit een onderscheidende positionering van het merk Nationaal Park Oostvaardersplassen. De waarden energiek, ruig, uitnodigend, mysterieus en toonaangevend verwoorden de unieke ‘stijl’ dat kenmerkend is voor het gebied. Vanuit het karakter van de hartelijke avonturier wordt het Nationaal Park Oostvaardersplassen ontwikkeld en beheerd. De overtuiging die het Nationaal Park uitstraalt is ‘natuur is leven’. De bezoeker wordt beloofd ‘dat er een wereld voor je open gaat’. Toekomstige initiatieven en activiteiten passen binnen deze merkpositionering van het Nationaal Park. De gekozen merkpositionering is aantrekkelijk voor ondernemende en avontuurlijk ingestelde mensen. Dankzij de voorgestelde zonering en verdeling van activiteiten, blijft het park aantrekkelijk voor de doelgroepen van natuurliefhebbers en rustzoekers. Naast de lokale/regionale en nationale bezoekers biedt de groeiende groep buitenlandse bezoekers kansen voor het Nationaal Park. Een effectieve marktwerking en een goede communicatie is van groot belang om deze merkpositionering in de praktijk uit te gaan voeren. Binnen de toekomstige organisatiestructuur hebben communicatie en marketing een sterke positie. Zo kan slagvaardig worden gewerkt met de focus op samenwerking met stakeholders en omgeving.

Conceptuitwerking en zonering

De grootste uitdaging is de balans tussen het beschermen van natuur- en landschapswaarden en het versterken van de toeristisch-recreatieve kansen. In de haalbaarheidsstudie is de waardenmeetlat geformuleerd en het toetsingskader opgesteld voor de gevoeligheid van natuur en landschap. Deze schetsen de contouren van wat ontwikkeld kan worden vanuit de gekozen merkpositionering en op welke locaties dat mogelijk is (zonering). Zij vormen het kader bij een eerste gesprek over de mate van haalbaarheid van een idee op de specifieke locatie. Door het nog ontbreken van infrastructuur (elektra, gas, water, riolering e.d.) ligt er een kans en een uitdaging om de voorzieningen duurzaam te ontwikkelen.

Inzet voor de uitwerking van het concept Nationaal Park Oostvaardersplassen is een park dat meer open, groter en transparanter is dan de huidige begrenzing. Verbinding met grotere ruimtelijke ontwikkelingen en regionale thema’s is daarbij van belang. Met een zonering wordt de spreiding van bezoekers gerealiseerd. De strategie is om niet de recreant het kerngebied van de Oostvaarderplassen in te brengen maar de wildernisnatuur naar de randen te halen.

Om de vindbaarheid en de toegankelijkheid van het Nationaal Park te vergroten en om de stromen bezoekers te verdelen, worden vier toegangs- en belevingspoorten ontwikkeld (Almeerse poort, Lelystad poort, Landpoort en Waterpoort). Bij elke poort komen voorzieningen die een echte Oostvaardersplassen beleving bieden. De toegangspoorten zijn meer dan een ontvangstplek voor bezoekers. Het zijn locaties, bestemmingen die een bezoek waard zijn. Door de poorten op een aantrekkelijke manier aan elkaar te verbinden, ontstaat de mogelijkheid om een ronde te maken langs/door het gebied.

Financieringsstrategie

Het accent van deze haalbaarheidsstudie is gericht op de vorming van het concept Nationaal Park Oostvaardersplassen. Politiek/bestuurlijk draagvlak hiervoor is nodig om vervolgens ideeën verder te kunnen uitwerken. Pas dan is een realistische schets van de investeringskosten mogelijk. Tegelijk vereist besluitvorming voor de verdere ontwikkeling enig inzicht in de kosten die een beslissing met zich meebrengt. Om een eerste beeld te schetsen van de te verwachten kosten en baten, is in de studie gewerkt met referenties,

ontleend aan bestaande Nationale Parken. Daarbij is ook een aanzet gegeven voor de bijbehorende financieringsconstructies die in de volgende fase worden uitgewerkt.

Onderdeel van de financieringsstrategie is de realisatie van inkomsten vanuit ondernemers en gebruikers. De hoogte van de inkomsten zal sterk gerelateerd zijn aan bezoekersaantallen en bestedingen. Een goed concept, met een aantrekkelijk programma trekt meer bezoekers en hogere bestedingen. Het realiseren van de benodigde basisvoorzieningen kent weinig omzetgenererende ontwikkelingen. De investeringen gaan wat dat betreft voor de baten uit.

Ontwikkelstrategie en volgende fase

Duidelijk is dat het versterken van de toeristisch-recreatieve mogelijkheden in en rond de Oostvaardersplassen een gebiedsontwikkelingsproces is. De gebiedsontwikkeling is al jaren gaande en de gebiedspartners hebben de ambitie om met deze ontwikkeling door te gaan. De status Nationaal Park zal de ontwikkelingen doen versnellen/versterken. De ontwikkelstrategie is erop gericht dat er gestaag wordt gewerkt aan de voorbereidingen voor de status Nationaal Park bestaande uit drie parallelle processen: doorgaan met wat moet en kansen die zich aanbieden, een verdiepingsslag resulterend in een ‘Masterplan’ en het moment van de aanvraag van de status Nationaal Park op het moment dat de voorzieningen kwantitatief en kwalitatief toereikend zijn. Tot die tijd wordt gesproken van ‘het Nationaal Park in oprichting’. Een compacte slagvaardige werkorganisatie bestaande uit personen van betrokken organisaties gaat door met de volgende fase. De huidige bestuurlijke stuurgroep wordt gecontinueerd. De organisatiestructuur groeit mee met de ontwikkelstrategie en wordt aan de hand van een aantal geformuleerde uitgangspunten uit de haalbaarheidsstudie verder uitgewerkt. Belangrijk is dat direct belanghebbenden op termijn ook een plaats in de organisatie krijgen.

Het enthousiasme van de gebiedspartners wordt steeds groter en ook vanuit ondernemers en andere betrokken partijen groeit de belangstelling. Gezamenlijk gaan we verder op weg naar de realisatie van het Nationaal Park Oostvaardersplassen, het park van de 21e eeuw!

DE WEG NAAR HET NATIONAAL PARK OOSTVAARDERSPLASSEN

1 DE UITDAGING

1.1 Aanleiding en doel

De Oostvaardersplassen en direct omliggende natuurgebieden, met voor Nederland en Europa unieke en onderscheidende natuurwaarden, hebben de potentie van een Nationaal Park. Als natuurgebieden leveren zij een belangrijke bijdrage aan het streven van de provincie Flevoland naar minimaal gelijkblijvende biodiversiteit. Daarnaast zijn de gebieden van onderscheidend belang voor toename van de toeristische en recreatieve mogelijkheden binnen de provincie.

Als het gebied Oostvaardersplassen en omgeving de status van Nationaal Park krijgt dan wordt de (inter)nationale bekendheid vergroot. Internationaal gezien is de term Nationaal Park een sterk merk. Wereldwijd trekken Nationale Parken 8 biljoen bezoekers per jaar. Dat is meer dan de wereldbevolking. De status van Nationaal Park trekt meer bezoekers. Meer bezoekers betekent kansen voor nieuwe recreatieve en toeristische voorzieningen zoals fiets- en wandelpaden, educatieve activiteiten, horeca en hotels. Investeerders komen op de status Nationaal Park af. Al deze ontwikkelingen creëren werkgelegenheid, wat juist in deze tijd van groot economisch belang is. Naar aanleiding van een initiatiefvoorstel van de GroenLinks fractie hebben Provinciale Staten van Flevoland op 28 mei 2014 Gedeputeerde Staten opgedragen de status Nationaal Park voor het gebied Oostvaardersplassen en omgeving aan te vragen. Daarvoor wordt een haalbaarheidsstudie opgesteld en ter besluitvorming aan de Staten voorgelegd.

Doelstelling

De haalbaarheidsstudie is gericht op het versterken van het toeristisch-recreatief gebruik van het gebied en de economische spin-off in de regio. In het projectplan is de doelstelling van de studie als volgt verwoord:

- 1 De haalbaarheidsstudie is gericht op het versterken van het toeristisch recreatief gebruik van het gebied en de economische spin-off in de regio.
 - De uitdaging is om een Nationaal Park nieuwe stijl te realiseren dat een voorbeeld wordt voor de andere Nationale Parken in Nederland.
 - Het huidige imago van de Oostvaardersplassen is sec natuurgebied. Op een vernieuwende manier worden ook de waarden recreatie en toerisme, cultuur en cultuurhistorie naar voren gebracht. Dit met als doel een groei in (internationale) bezoekers en bestedingen.

- 2 De kern van de haalbaarheidsstudie is het formuleren van een concept voor een Nationaal Park Oostvaardersplassen dat aansluit op de maatschappij van de 21ste eeuw en past bij (de ontstaansgeschiedenis van) de provincie Flevoland.
 - Nederland kent 20 Nationale Parken. Het concept voor het Nationaal Park Oostvaardersplassen moet een stap in de toekomst zetten en innovatief zijn qua organisatievorm, financieringsmodel en lading van het merk Oostvaardersplassen en Nationaal Park (zoals 'het meest duurzame Nationale Park van Nederland').
 - De uitwerking van het concept sluit aan bij de maatschappij van de 21e eeuw waarin duurzaamheid (ecologisch, sociaal en economisch) en initiatieven vanuit de samenleving belangrijk zijn.
 - Het concept is de basisvoorwaarde voor organische groei van het toeristisch-recreatief aanbod.
 - Duurzaamheidsprincipes en ankerwaarden van de Oostvaardersplassen zijn belangrijke bouwstenen voor het concept.
- 3 De studie beschrijft een op maat gesneden organisatiestructuur die gericht is op het realiseren van een internationaal succesvol Nationaal Park.
 - De ambitie is een compacte slagvaardige organisatiestructuur die resultaatgericht werkt.
 - De organisatiestructuur biedt ruimte om in de tijd mee te ontwikkelen met het concept van het Nationaal Park.

Figuur 1 | Afbeelding uit droom Studenten CAH Vilentum: Dromen door Beleven

- 4 Onderdeel van de haalbaarheidsstudie is een financieringsparagraaf. In de financieringsparagraaf wordt aan de hand van een business analyse gereflecteerd op de verdienmodellen van verschillende scenario's voor de invulling van het Nationaal Park Oostvaardersplassen.
 - Afhankelijk van de uitkomst van de analyse en de mate van concreetheid van initiatieven, wordt een globaal overzicht gegeven van kosten en baten, investeringen en verschillende soorten opbrengsten (denk bijvoorbeeld aan fees/charges/trust- en fondsvorming, opbrengsten uit ruiling grond e.d.) die ten goede kunnen komen aan het realiseren en beheren van het Nationaal Park.
- 5 De haalbaarheidsstudie wordt door Staatsbosbeheer en overheden (minimaal provincie, gemeente Lelystad en gemeente Almere) onderschreven met als doel een eenduidig en op elkaar afgestemd beleid te voeren en te vertalen.

1.2 Visie en ambitie

De visie op de ontwikkeling van het Nationaal Park Oostvaardersplassen gaat ervan uit dat gebieden aantrekkingskracht hebben als ze zich op een voor de bezoeker aantrekkelijke en onderscheidende manier presenteren. Een presentatie die aansluit bij de verwachtingen van de bezoeker. Het aanbod past in al zijn facetten bij het karakter van de Oostvaardersplassen en de bossen eromheen. Bepaling van het juiste karakter en dit consequent waarmaken is essentieel om van het gebied een sterk merk te maken. Een merk met aantrekkingskracht, waar bezoekers ervaren wat hun is beloofd en waar ze zich welkom voelen. Deze studie brengt in beeld wat de merkpositionering van het Nationaal Park Oostvaardersplassen is.

De ambitie is een voor Nederland Nationaal Park 'nieuwe stijl'. Een Park waar marktkansen worden benut. Het park nieuwe stijl laat een duidelijke groei zien in (internationale) bezoekers en bestedingen. De exploitatiekosten en opbrengsten van het Nationaal Park zijn in balans. Het Nationaal Park Oostvaardersplassen sluit aan bij de maatschappij van de 21e eeuw waarin duurzaamheid (ecologisch, sociaal en economisch) en initiatieven vanuit de samenleving belangrijk zijn. Het park wordt duurzaam, toekomstbestendig, onderscheidend, ruig en avontuurlijk.

Er is 'outside-in' gekeken met eerst een externe analyse. Vervolgens is door middel van een interne analyse inzicht verkregen in de huidige situatie van de Oostvaardersplassen en de randgebieden, in het licht van alle externe ontwikkelingen. Vanuit de SWOT analyse en de confrontatiemethodiek (*Bijlage 1*) zijn conclusies getrokken die aangeven waar het zwaartepunt moet liggen in de recreatieve ontwikkelingen om van het Nationaal Park een succes te maken.

De geïdentificeerde *kansen*, *het duurzame concurrentievoordeel*, uit de analyse zijn:

- De diverse positieve gebiedsontwikkelingen (gemeenten en Staatsbosbeheer willen randzones Oostvaardersplassen ontwikkelen, Floriade, Markerwadden en Amsterdam Lelystad Airport) bieden een goed perspectief. Met name voor:
 - de recreatief toeristische ontwikkeling van het Hollandse Hout;
 - de relatie Almere/buitengebied (gebied Oostvaardersbos);
 - de nog ontbrekende infrastructuur voor verblijfsrecreatie;
 - de nog slecht ontsloten unieke natuur van de Oostvaardersplassen.

Figuur 5 | Huidige recreatie; Natuurbelevingcentrum de Oostvaarders

- De verwachte toename aan buitenlandse toeristen kan door Nationaal Park Oostvaardersplassen goed bediend worden vanuit de (verder te versterken) kwaliteiten.
 - Het Nationaal Park ligt gunstig ten opzichte van de Randstad (bereikbaar over weg, spoor en water);
 - Het natuurbelevingcentrum de Oostvaarders (Almere) is goed bereikbaar met het openbaar vervoer;
 - Er komen al toeristen uit de directe buurlanden (België, Duitsland en Engeland);
 - Het onderscheidend natuuraanbod ten opzichte van de rest van Nederland;
 - Het onderscheidend natuuraanbod leent zich uitstekend voor pure, duurzame initiatieven op recreatiegebied.

De belangrijkste *strategische kernproblemen* die uit de analyse naar voren komen zijn:

- De bescheiden plek van Flevoland als Nederlandse vakantiebestemming.
- De slechte associaties met Flevoland van de niet-bezoekers (Flevoland is een dagbestemming, geen verblijfsbestemming).
- Het bezoek aan natuur als onderdeel van de vakantie in Flevoland, dat significant lager is dan het landelijk gemiddelde.

Deze kernproblemen worden negatief versterkt door:

- De unieke natuur van het gebied die slecht ontsloten is; het aanbod sluit niet aan bij de verwachting.
- Het aanbod excursies dat de vraag niet aan kan.
- De hoge recreatiedruk in het Oostvaardersplassengebied in het weekend.
- De schaarse ontwikkelruimte in en om de randgebieden van de Oostvaardersplassen.

Bij de te ontwikkelen initiatieven krijgen verblijfsrecreatieve ondernemers, die in een verzadigde markt opereren, en dagrecreatieve ondernemers, die in een vechtmarkt opereren, te maken met extra kosten omdat de infrastructuur ontbreekt.

Deze conclusies van kansen en opgaven zijn belangrijke uitgangspunten voor de succesvolle ontwikkeling van het concept Nationaal Park Oostvaardersplassen.

CONCEPT NATIONAAL PARK OOSTVAARDERSPLASSEN

1 DE POSITIONERING

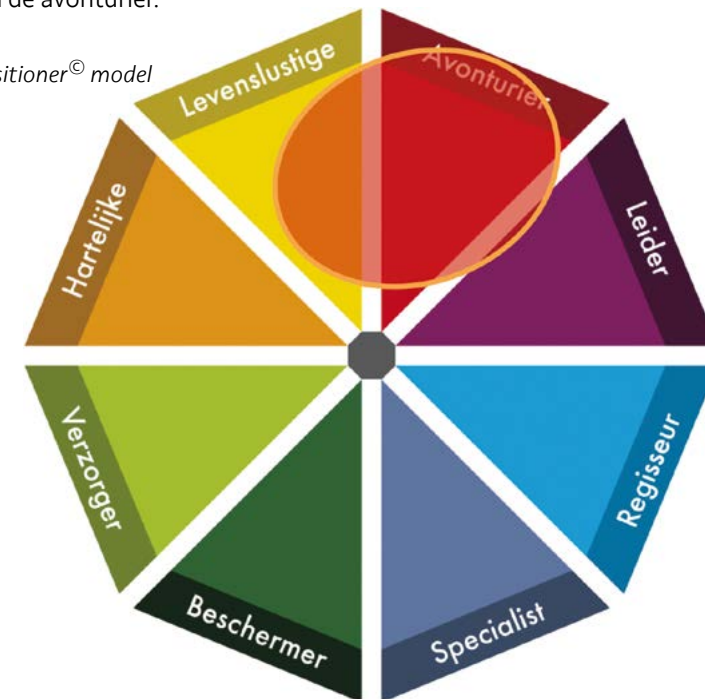
1.1 Merk Nationaal Park Oostvaardersplassen

Het merk van Nationaal Park Oostvaardersplassen is geformuleerd op basis van het door bureau Business Openers ontwikkelde en beproefde BrandPositioner[©] model. Herkenbaarheid en aantrekkelijkheid van het merk worden bepaald door profilering en invulling van het gebied dat past bij zijn karakter. Het BrandPositioner[©] model gaat uit van 8 karakters aangegeven met verschillende kleuren (Figuur 6). Aan de bovenkant bevinden zich de uitgesproken karakters, aan de onderkant de ingetogen karakters. Aan de linkerkant staan de sociaal georiënteerde karakters en aan de rechterkant de individueel ingestelde karakters.

Het karakter van het merk: 'rood met oranje rand'

De uitkomst van het proces met de stakeholders om tot het merk Nationaal Park Oostvaardersplassen te komen, is opvallend eenduidig. De benoemde kernwaarden gaan over puur/ruig, mythisch, dynamiek, spontaan, bevrijdend, overweldigend en inspiratie. Daarmee heeft het Nationaal Park Oostvaardersplassen de positie in het 'rode' karakter van de avonturier.

Figuur 6 | BrandPositioner[©] model

Een sterk merk bezit niet alleen functionele kenmerken zoals een logo of een slogan, maar ook emotionele kenmerken. Om het functionele niveau te overstijgen kennen sterke merken een merkpersoonlijkheid gebaseerd op een archetype; een oer karakter. Het duidelijk positioneren van een merk vanuit één archetype versterkt de herkenbaarheid van en het vertrouwen in het merk, omdat mensen er onbewust mee bekend zijn. Dit principe is ook op gebieden toe te passen. Wanneer de profilering en invulling van een gebied in al zijn aspecten past bij zijn karakter maakt dit het gebied herkenbaar en daarmee aantrekkelijk.

Avonturiersmerken zijn extrovert met veel energie. Het karakter kent een sterke onafhankelijkheid, is krachtig en dynamisch en niet bang om anders te zijn. Avonturiersmerken zijn vaak grensverleggend. Zij typeren zich door vernieuwing en innovatie en creëren nieuwe markten. De Oostvaardersplassen passen hiermee duidelijk bij Flevoland dat hetzelfde karakter heeft; Flevoland de provincie van pioniers. De oranje rand staat voor de benodigde warmte die het karakter Nationaal Park Oostvaardersplassen uitstraalt. De oranje rand staat voor het uitnodigen van de bezoeker. Deze positie draagt de naam de *Hartelijke Avonturier*.

De rode positie van het Nationaal Park Oostvaardersplassen is onderscheidend ten opzichte van de andere Nationale Parken in Nederland. Deze zijn allemaal te vinden in het groene segment en onderscheiden zich hiermee nauwelijks van elkaar. De enige uitzondering hierop is De Hoge Veluwe (lichtblauwe karakter). Het rode karakter maakt van de Oostvaardersplassen een 'Nationaal Park nieuwe stijl'.

1.2 Merkpositionering

Op basis van de 'rode positie met de oranje rand' en de ankerwaarden van de Oostvaardersplassen is een onderscheidende merkpositionering voor het Nationaal Park opgesteld. De positionering is vastgelegd in het 'BrandHouse'. Dit BrandHouse (Figuur 7) bestaat uit:

- De overtuiging: dit is een overkoepelend 'geloof' van waaruit het Nationaal Park werkt (de tekst in het wolkje, het 'Why').
- De belofte: deze beschrijft de ervaring die de bezoeker krijgt (de tekst in het huis, het 'What').

- De vijf waarden: deze laten zien op welke manier zaken worden opgezet en uitgevoerd (rondom het huis, het 'How').

Figuur 7 | 'BrandHouse' Nationaal Park Oostvaardersplassen

Overtuiging

Het Nationaal Park Oostvaardersplassen wordt ontwikkeld en beheerd vanuit de overtuiging 'Natuur is leven'. Natuur hoort bij het leven, is waardevol voor ons allemaal en iedereen moet ervan kunnen genieten. Juist omdat er niet zoveel 'ruige natuur' is in Nederland moeten we de unieke aspecten van de Oostvaardersplassen behouden, maar ook naar mensen brengen om hen deze unieke ervaring te laten beleven.

Het thema 'circle of life' past heel goed bij deze overtuiging. In de Oostvaardersplassen is de hele cirkel van het leven, inclusief de dood, te zien.

Belofte

Als een bezoeker in het Nationaal Park Oostvaardersplassen komt, ervaart hij of zij ‘dat er een wereld voor je open gaat’. Dit is de belofte die de bezoeker van het Nationaal Park krijgt en die het gebied in al zijn aspecten wil waarmaken, elke keer weer. Het thema ‘nieuw land’, dat de provincie Flevoland nadrukkelijker wil uitdragen en laten zien, past bij deze belofte. De Oostvaardersplassen zijn een perfect onderdeel van dit verhaal.

Waarden

De waarden verwoorden daarbij de unieke ‘stijl’ die het gebied neerzet. Passend bij de ankerwaarden maar ook bij de behoeften van de bezoeker van de 21ste eeuw. De basiswaarden van het BrandHouse zijn al aanwezig in het gebied: energiek en ruig. Zij moeten zeker worden benadrukt. De topwaarde aan de nok van het huis is het meest onderscheidend voor het gebied: *mysterieus*. Met deze waarde onderscheidt het Nationaal Park Oostvaardersplassen zich van de andere Nationale Parken in Nederland. De tussenwaarden van de goothoogte staan voor het verwezenlijken van de ambitie: *toonaangevend* (echt de wil om anders te zijn dan anderen) en *uitnodigend* (de oranje rand van het karakter).

2 DE DOELGROEPEN

2.1 Bezoekers

Het Nationaal Park Oostvaardersplassen kent drie groepen (potentiële) bezoekers: lokale/regionale, nationale en internationale bezoekers. De lokale/regionale en nationale bezoekers van de Oostvaardersplassen zijn voor 2014 in kaart gebracht (zie kader) en geanalyseerd op leefstijlen (uit: Dagrecreatiemonitor Staatsbos-beheer Flevoland, NBTC-NIPO, maart 2015).

Lokale/regionale bezoekers

Voor de lokale/regionale bezoeker geldt dat hij of zij vaak relatief kort verblijft in het gebied. Bestaande bezoekers uit de omgeving kennen het gebied, maar er zullen

In 2014 hebben 905.000 unieke bezoekers uit Nederland de Oostvaardersplassen bezocht. Van deze bezoekers komt 51% één keer, 26% komt 2 tot 3 keer, 11% 4 tot 9 keer en de overige bezoekers komt er of vaker, of hun bezoekaantal is onbekend gebleven in het onderzoek (3%). Van de 905.000 unieke bezoekers komt 129.000 uit de gemeente Almere of Lelystad en de overige 776.000 komen elders uit de provincie of elders uit Nederland. De buitenlandse bezoekers zijn nog niet middels een kwantitatief onderzoek in kaart gebracht. Ook de gemiddelde bestedingen per bezoeker zijn nog niet onderzocht.

ook nieuwe bezoekers worden aangetrokken door de nieuwe positionering. Naast het beleven van de natuur liggen er kansen om deze bezoekers nieuwe ervaringen te bieden, waarmee herhaalbezoek geïnitieerd wordt. Het groeiend aantal inwoners van Flevoland en met name Almere en Lelystad is en blijft een grote en interessante doelgroep van de Oostvaardersplassen. Enerzijds als ambassadeur, anderzijds als potentieel voor het vergroten van het aantal bezoeken, de verblijfsduur en de uitgaven tijdens het bezoek.

Nationale bezoekers

Naast het aantrekken van nieuwe bezoekers zijn er kansen om de nationale bezoeker te verleiden tot herhaalbezoek. Daarbij is het van belang dat, ook gezien het feit dat de dagrecreatieve markt een vechtmarkt is met steeds meer aanbieders, telkens nieuwe ervaringen en onderscheidende vormen van beleving worden geboden. Nieuwe kansen liggen er om de nationale bezoeker te verleiden tot een meerdaags verblijf. Daarbij worden ook andere bestemmingen en belevingen in Flevoland en omgeving in het programma opgenomen.

Internationale bezoekers

De verwachting is dat de komende jaren het aantal buitenlandse gasten die Nederland bezoekt groeit met zo’n 2% per jaar. Deze groei wordt voor een belangrijk deel verklaard door de groei van opkomende reismarkten (BRIC landen), de welvarende babyboomers uit de meer ontwikkelde reismarkten (Europa) en de verdere ontwikkeling van social travelling. Een groeiende groep individuele reizigers die eerder geneigd is van gebaande paden af te gaan en daarmee op internationaal onontdekte plekken van Nederland terecht komt. Dit biedt kansen voor het

Nationaal Park Oostvaardersplassen. Voor de buitenlandse bezoekers geldt dat de ontwikkelingen rond Metropoolregio Amsterdam (Amsterdam bezoeken, Holland zien) kansrijk zijn voor het Nationaal Park Oostvaardersplassen. Deze internationale bezoeker zal het Nationaal Park in zijn programma opnemen als onderdeel van een verblijf in Amsterdam. Dit bestaat met name uit dagtoerisme, bijvoorbeeld in combinatie met een bezoek aan Batavia Stad Fashion Outlet. De bezoekers uit de buurlanden, die deels Flevoland al bezoeken, vormen tevens een directe kansrijke doelgroep, ook voor wat betreft meerdaags verblijf.

Leefstijl

Dé recreant bestaat niet. Recreanten verschillen niet alleen in demografisch opzicht (leeftijd, geslacht en opleiding) maar vooral ook in wensen, motieven, behoeften en interesses. Het is daarom van belang doelgroepen te onderscheiden waarin beide aspecten zijn opgenomen. De voor het Nationaal Park Oostvaardersplassen gekozen merkpositionering is met name aantrekkelijk voor ondernemende en avontuurlijk ingestelde mensen. Daarnaast blijft het park, door een goede zonering en verdeling van activiteiten, ook voldoende aantrekkelijk voor de bestaande doelgroepen van natuurliefhebbers en rustzoekers.

In het leefstijlenmodel van SmartAgent, welke veelvuldig gebruikt en toegepast wordt in de toeristisch-recreatieve sector, worden leefstijlprofielen voor dag- en verblijfsrecreatie onderscheiden. Uit onderzoek blijkt dat in de huidige situatie de natuurminnende doelgroepen tezamen met de actieve gezelligheidszoekers de grootste groep bezoekers van de Oostvaardersplassen zijn. Opvallend is dat de leefstijlgroep ‘ondernemend paars’ qua bezoekers significant groter is in de Oostvaardersplassen dan de bezoekers aan de andere natuurgebieden in Flevoland en ook iets meer dan de vertegenwoordiging van deze groep in Nederland. Met de gekozen merkpositionering zal deze groep sterker worden aangesproken. Dit is interessant omdat juist deze doelgroep op dit moment niet of minder wordt aangesproken door natuurparken die op traditionele manier zijn gepositioneerd. De ondernemende en avontuurlijke doelgroep laat zich graag verrassen en inspireren. Wil graag nieuwe dingen zien, ontdekken en beleven. Ze zijn op zoek naar een bijzondere ervaring. En dat is nu juist wat het Nationaal Park Oostvaardersplassen biedt en nog meer gaat bieden.

3 DE RANDVOORWAARDEN

3.1 Herkenbaar Nationaal Park

Een van de doelstellingen voor de ontwikkeling van het Nationaal Park is het realiseren van economische groei. De belangrijke drager om dit doel te bereiken is een sterke merkpositionering. De merkpositionering staat garant voor een Nationaal Park dat dient als voorbeeld voor anderen en past in de 21ste eeuw. De kracht van de merkpositionering komt tot zijn recht als alle ideeën en plannen voor het Nationaal Park Oostvaardersplassen de uitstraling hebben van de Hartelijke Avonturier. Het BrandHouse is hiervoor het toetsingskader. Alle ontwikkelingen en initiatieven worden altijd afgezet tegen de waarden van het BrandHouse. Door het langdurig herkenbaar tot uitdrukking laten komen van die waarden in alles wat er rond het Nationaal Park ontwikkeld wordt (communicatie, symbolen, systemen/ processen, producten en gedrag) herkennen bezoekers het Nationaal Park. Ook de bestaande situatie zal getoetst moeten worden aan het BrandHouse. Waar nodig worden vormgeving en activiteitenprogramma’s er op aangepast.

Waarden meetlat Oostvaardersplassen

Figuur 8 | Waardenmeetlat Nationaal Park Oostvaardersplassen

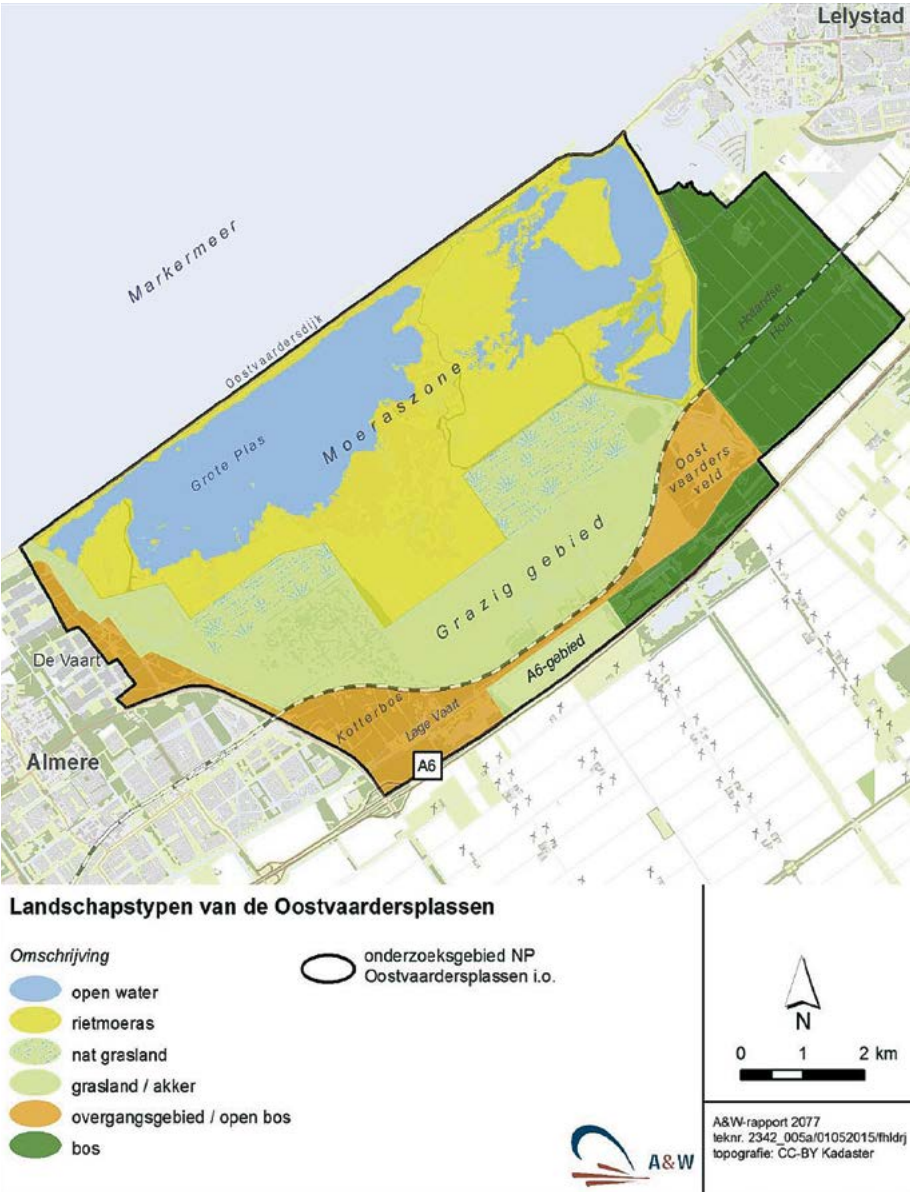
De termen van de waarden uit het BrandHouse zijn abstract. Om ze richtinggevend te maken, zijn ze in een ‘meetlat’ uitgewerkt. Deze meetlat laat stakeholders zien wat er met hun initiatief gebeurt als er ‘te weinig’ of ‘te veel’ van de waarde in opgenomen wordt.

Daarmee ontstaat er een toetsingskader voor de invulling van het Nationaal Park (Figuur 8).

- Het mysterieus van de Oostvaardersplassen is mythisch, spannend en geheimzinnig. Of het nu om de inrichting van het gebied, de aangeboden activiteiten of de promotie gaat, alle onderdelen van het Nationaal Park zijn mysterieus. Wat ze niet zijn is voorspelbaar of ongeloofwaardig.
- De Oostvaardersplassen zijn en blijven in alles ruig: wild, ruw en uitdagend. Niet geregisseerd maar ook niet gevaarlijk.
- Het Nationaal Park is energiek: dynamisch, actief en divers. Niet te rustig, maar ook niet chaotisch.
- Het Nationaal Park is uitnodigend: open, eerlijk en speels. Niet ingetogen maar ook niet te verzorgend (want het blijft wel ruig).
- Het Nationaal Park is toonaangevend: vernieuwend, duurzaam, zelfverzekerd en met lef. Geen traditionele invulling zonder utopisch te worden in zijn aanpak.

3.2 Natuur- en landschapswaarden

De belevingswaarden voor de bezoekers van het Nationaal Park Oostvaardersplassen zijn de natuur en het landschap. De bijzondere natuur is beschermd op basis van Natura 2000 en de Ecologische Hoofdstructuur. Als deze natuur verandert, als gevolg van veranderend gebruik of ontwikkelingen, is de kans groot dat de belevingswaarden voor de bezoekers verloren gaan. Het is van groot belang dat de natuurwaarden in het gebied niet belemmerd of verstoord worden. Zonder de bijzondere natuur is het gebied de status Nationaal Park niet waardig. Veranderingen in het landschap kunnen resulteren in veranderingen in de beleving. Ook voor de landschapswaarden geldt dat het van groot belang is dat hier zorgvuldig mee wordt omgegaan.

Figuur 9 | Landschapstypen van Nationaal Park Oostvaardersplassen

Gevoeligheid van natuur en landschap in relatie tot recreatieve ontwikkelingen

Vanuit het besef dat je zorgvuldig met natuur en landschap om moet gaan, is een handreiking opgesteld. Deze handreiking geeft een beeld van de gevoeligheid van de bestaande waarden van natuur en landschap in relatie tot recreatief gebruik en ontwikkelingen. Initiatiefnemers met ideeën voor recreatieve ontwikkelingen kunnen op basis van deze handreiking een eerste toetsing uitvoeren op de mate van haalbaarheid van het idee op de betreffende locatie. In samenspraak met Staatsbosbeheer en/of het bevoegd gezag kan gezocht worden naar een optimalisering van het initiatief, zowel qua uitvoering als qua locatie. Als een geoptimaliseerd idee concreet uitgewerkt is, dient een formele passende beoordeling plaats te vinden zoals in de Natuurwet voorgeschreven. Tevens zal ook toetsing aan ruimtelijk planologisch kader moeten plaatsvinden (zoals de EHS en bestemmingsplannen). Dit kan tot extra proceduredtijd leiden (bv. aanpassen bestemmingsplan) of compensatie-opgaven (bv. bij aantasting EHS).

De handreiking is als volgt opgebouwd:

- De bestaande waarden van natuur en landschap zijn voor de onderscheidende landschapstypen beschreven (open water, rietmoeras, grazig gebied nat, grazig gebied droog, bosranden en open bos, min of meer besloten bos en ‘harde rand’ met infrastructuur en voorzieningen) (Figuur 9).
- De waarden van natuur en landschap zijn in deelaspecten onderverdeeld: broedvogels, niet-broedvogels, grote grazers, overige fauna, landschap, natuurlijke processen, onderzoek en beheer en recreanten onderling.
- Per onderscheidend landschapstype van het gebied Oostvaardersplassen is een inschatting gemaakt wat de mate is waarin recreatieve ontwikkelingen confronterend zijn met de bestaande waarden. Dit op basis van beschikbare literatuur, gesprekken met deskundigen, een workshop en expert judgement. De kansen voor recreatieve ontwikkeling zijn ingedeeld in vier klassen (van grote kansen tot geringe kansen). In onderstaande tabel zijn per (landschap-pelijk) onderscheidend deelgebied de kansen voor recreatieve ontwikkeling indicatief weergegeven. Per landschappelijke eenheid zijn negen aspecten beoordeeld.

Het resultaat is samenvattend weergegeven in Figuur 10.

Gevoeligheid van natuur en landschap voor recreatie en kansen voor recreatieve ontwikkelingen in het Oostvaardersplassengebied. Gevoeligheid en kansen zijn bepaald voor zeven landschapstypen/deelgebieden en acht deelaspecten. De K geeft aan dat rekening houdend met adaptatie of inpassing hogere kansen aanwezig zijn dan via de kleurcode is aangegeven.

aspect	open water	rietmoeras	grazig gebied nat	grazige gebied droog	bosranden en open bos (be-grazing)	bos	harde rand
broedvogels maart - augustus							
broedvogels september - februari							
niet-broedvogels juli - april				K			
niet-broedvogels mei-juni							
grote grazers			K	K	K		
landschap			K	K			K
natuurlijke processen			K	K			
recreanten onderling							
onderzoek en beheer							
meest kritische score			K	K	K		K

Figuur 10 | Kansen voor recreatieve ontwikkeling in de verschillende deelgebieden/landschapstypen. Bron: kansen voor recreatieve ontwikkeling in het Nationaal Park Oostvaardersplassen in relatie tot natuur en landschap, Altenburg & Wymenga, 2015.

De conclusie van de gevoeligheidsanalyse is:

- De mogelijkheden in het Natura 2000-gebied Oostvaardersplassen zijn in de meeste gevallen beperkt als gevolg van de verstoringsgevoeligheid van natuurwaarden.
 - Recreatieve ontwikkelingen in het rietmoeras, de open plassen en het grazige gebied zullen al snel leiden tot negatieve effecten op één of meer van de onderzochte aspecten.
 - De aanwezigheid van verstoringsgevoelige broedvogels en niet-broedvogels spelen een grote rol in deze beperkingen.

De potenties om het Nationaal Park toeristisch-recreatief te ontwikkelen zijn groot. Potenties die aan grenzen gebonden zijn. Die grenzen worden niet alleen door de natuur en de Natura 2000-status bepaald. Ook de fysieke ruimte is beperkt, zeker aan de Almeerse kant. Een geïsoleerde benadering van het Oostvaardersplassen-gebied als Nationaal Park lijkt onvoldoende om de ambities en economische kansen in alle omvang te benutten. Voor het opstellen van de haalbaarheidsstudie wordt gewerkt met een *bestuurlijk gekozen begrenzing* van het Nationaal Park (Figuur 12).

De *functionele grens* van het Nationaal Park is echter groter, open en transparant. Om (op termijn) tot een business model te komen dat levensvatbaar en duurzaam is, is een verbinding noodzakelijk met grotere (ruimtelijke) ontwikkelingen en regionale thema's. Bij (ruimtelijke) ontwikkelingen gaat het om de verbinding met: Markerwadden, Markermeer/IJmeer en de Rijksstructuurvisie RRAAM, Amsterdam Lelystad Airport, nieuwe natuur, de Floriade bij Almere, de toenemende druk op de toeristische opvangcapaciteit van de Metropoolregio Amsterdam, de ontwikkeling van Warande (de uitleg locatie in Lelystad grenzend aan het Hollandse Hout, en de groei van Almere. Met thematische verbinding en verdieping geeft het concept Nationaal Park meerwaarde aan de thema's nieuw land, duurzaamheid en wetenschap.

Figuur 13 | Het Nationaal Park Oostvaardersplassen in groter verband (H+N+S landschapsarchitecten)

De verbinding kan vele vormen aannemen. Samenwerken (de Floriade en Nationaal Park Oostvaardersplassen) en samen arrangementen ontwikkelen (een weekendverblijf met bezoek aan Batavialand, Nationaal Park Oostvaardersplassen en Markerwadden) ligt voor de hand. Fysieke uitbreiding van de grenzen, bijvoorbeeld door verbinding met de Lepelaarplassen en Markermeer, kunnen op termijn tot de opties horen. Maar ook functionele uitbreiding bv. door verbinding te leggen met andere vrijetijdsvoorzieningen in Flevoland. Bezoekers aan het Nationaal Park gaan, zeker bij meerdaags verblijf, meerdere activiteiten in de omgeving ondernemen. Het is daarom een must om het Nationaal Park in een groot ruimtelijk verband te ontwikkelen (Figuur 13).

4.2 Zonering binnen Nationaal Park

De grootste uitdaging voor de ontwikkeling van de Oostvaardersplassen en omgeving is de balans tussen het beschermen van natuur- en landschapswaarden en het versterken van de toeristisch-recreatieve kansen. Een eerste aanzet daartoe is om binnen de grenzen van het Nationaal Park te werken met een zonering. Met de zonering wordt het functioneel spreiden van bezoekers en de voorzieningen georganiseerd. Daarbij geeft de zonering de kans om de verschillende interesses van de verschillende doelgroepen een plek te geven. Tijdens een workshop is door een aantal deskundigen verwoord dat het een goede strategie is om niet zozeer recreatie het kerngebied van de 'Oostvaardersplassen in te brengen', maar 'de wildernisnatuur naar de randen te halen', waar recreanten actief kunnen zijn zonder de kern van het gebied te belasten (Figuur 17). Deze zoneringsstrategie is al ingezet met de ontwikkelingen van het Oostvaardersveld en het Oostvaardersbos.

De zonering bestaat uit:

1 Buitenring

Dit betreft de gebieden buiten de Natura 2000-begrenzing, voornamelijk bosgebied, maar ook het Oostvaardersveld en het kiekendiefferageergebied langs de A6. Dit zijn de gebieden waarin het gros van de bezoekers komt én blijft. Het is de zone waar samen met ondernemers ontwikkelingen voor zowel vermaak als verblijf al mogelijk zijn.

Figuur 14 | De buitenring

2 Binnenring

Dit betreft het grazige landschap (inclusief de Driehoek) van de grote grazers. In dit gebied kunnen beperkt activiteiten ontwikkeld worden om de Oostvaardersplassen te ervaren, zonder het gebied te verstoren.

Figuur 15 | De binnenring

3 Kern

Dit betreft het kwetsbare moerasdeel met als belangrijkste functie Natura 2000. De kern is zeer beperkt toegankelijk voor publiek.

Figuur 16 | De kern

De binnenring en de kern zijn rustig en aantrekkelijk voor de traditionele natuur-
liefhebber. Zij zijn de parel van het Nationaal Park. De huidige bezoeker van de
Oostvaardersplassen blijft daar beleven wat hij nu ook al beleeft. Hier bevinden
zich de natuurwaarden en landschappelijke waarden waar het Nationaal Park
zijn status aan ontleent. Die waarden mogen nooit verkwanselt raken.

Toegangs- en belevingspoorten

Om de vindbaarheid en toegankelijkheid van het Nationaal Park te vergroten
én om de stromen bezoekers te verdelen, worden er vier toegangs- en belevings-
poorten ontwikkeld. Bij elke poort komen voorzieningen in een landschap die
een echte Oostvaardersplassen beleving bieden. Ook wordt daar een programma
van (educatieve) activiteiten aangeboden.

De toegangspoorten zijn meer dan een ontvangstplek voor de bezoekers. Het zijn
locaties, een bestemming die een eigen bezoek waard zijn. Bij de poort kan de
bezoeker zich een dag(deel) vermaken en daarbij het gevoel bereiken in de Oost-
vaardersplassen te zijn geweest. De poorten liggen niet per definitie in het gebied.
De poort is de voorpost van het gebied. Bezoekers die het echte 'Oostvaarders-
plassengevoel' ervaren, gaan niet verder het gebied in. Voor wie dat wel wil is
vanuit de poort het gebied makkelijk te bereiken en te beleven.

De poorten en de buitenrand van het Nationaal Park bieden de ondernemende
bezoeker afwisselende activiteiten. De toegangspoorten zijn een tweede belangrijk
instrument voor het zoneren van de recreatieactiviteiten en de bescherming van
de natuurwaarden.

De vier beoogde poorten zijn:

- **Lelystad poort**
- **Almeerse poort**
- **Landpoort**
- **Waterpoort**

De beoogde poorten worden volgtijdelijk ontwikkeld. De Almeerse poort en de
Lelystad poort zijn beide cruciaal voor de positionering van het Nationaal Park de
Oostvaardersplassen. Om die reden worden deze poorten als eerste ontwikkeld.

In de randzone van het Nationaal Park aan de Almeerse zijde is de afgelopen jaren
al veel geïnvesteerd. Het gebied biedt de bewoners van Almere een uitloop- en
recreatiegebied. Doorontwikkeling van de bestaande voorzieningen en het zoeken
van aansluiting van de Poort op deze kwaliteiten ligt voor de hand.

De Lelystad poort vraagt initiële ontwikkeling (o.a. aanleg van infrastructuur).
Deze poort biedt de meeste mogelijkheden voor ontwikkeling van ontvangst van
grote aantallen bezoekers, voor zowel dagrecreatie als meerdaags verblijf. Daarmee
ligt bij deze poort gelijk de uitdaging voor de ontwikkeling van de positionering:
de avontuurlijke (rode) identiteit waarmee dit Nationaal Park zich wil onderscheiden.
Door de poorten op een aantrekkelijke manier aan elkaar te verbinden, ontstaat
de mogelijkheid om een 'ronde' te maken langs/door het gebied.

Naast de vier toegangspoorten is er nog een bijzondere plek in het Nationaal
Park. Op de huidige locatie van het beheergebouw wordt het Onderzoekstation
Oostvaardersplassen gevestigd. In samenwerking met de gezamenlijke Nederlandse
universiteiten en CAH-Vilentum Almere worden onderzoeksprogramma's opgezet.
Onderzoek dat niet alleen op natuur gericht is, maar ook op de rol van natuur
voor de mens en natuurbeleving.

De landschappelijke lijnen om het Nationaal Park heen

De drie zones worden begrensd door landschappelijke lijnen. Juist op deze lijnen
liggen er kansen om de grens tussen buitenring en binnenring te versterken. Zo
zijn de Oostvaardersdijk en Knardijk verhoogde lijnen in het landschap. Een mooi
podium waarvan de natuur in de kern en binning beleefd kan worden. Het idee
is dat op enkele plekken van het podium afgedaald kan worden de binnenring in
en misschien zelfs wel de kern in (zoals bij de uitkijkhut de Kluut).

Een andere landschappelijke lijn is *het spoor*. Dit is niet alleen de lijn om bezoekers
naar het gebied te vervoeren maar biedt ook kansen om te communiceren met de
vele treinreizigers die dagelijks door het gebied reizen. Ook bij het spoor is het idee
dat de bezoeker er overheen of onderdoor kan om de binnenring in te komen.

Figuur 17 | Nationaal Park Oostvaardersplassen in directe omgeving
(H+N+S landschapsarchitecten)

• **Lelystad poort:** dé poort voor de inwoners van Lelystad en bezoekers die via Lelystad het gebied inkomen. De poort ligt niet op de locatie van het huidige Buitencentrum maar ligt meer naar Lelystad toe. De ontwikkeling van deze poort is gekoppeld aan de ontwikkeling van het Hollandse Hout en de Warande.

Figuur 18 | Lelystad poort

• **Almeerse poort:** dé poort voor de inwoners van Almere en bezoekers die via Almere (ook met de trein) naar het gebied komen. Deze poort staat duidelijk in verbinding met het station Oostvaarders en met activiteiten in Almere. Het hart van deze poort wordt gevormd door het Oostvaardersbos, waarin het huidige natuurbelevingscentrum de Oostvaarders is gelegen. Er zijn fysieke, inhoudelijke en ruimtelijke relaties te leggen met het nabijgelegen gebied, zowel binnen als buiten de huidige grenzen van het Nationaal Park.

Figuur 19 | Almeerse poort

• **Landpoort:** dit betreft de toegang via de snelweg A6. Door bij de A6 een poort te realiseren, wordt de bereikbaarheid van het gebied vanaf de weg vergroot waarbij de bezoekers- en parkeerdruk bij andere poorten wordt verminderd.

Figuur 20 | Landpoort

• **Waterpoort:** deze poort is de toegang vanaf het water en de verbinding naar Amsterdam, Enkhuizen en Markerwadden. Aansluiting wordt gezocht bij de bestemming Lelystad/Bataviahaven voor riviercruises.

Figuur 21 | Waterpoort

5 MARKETING EN COMMUNICATIE

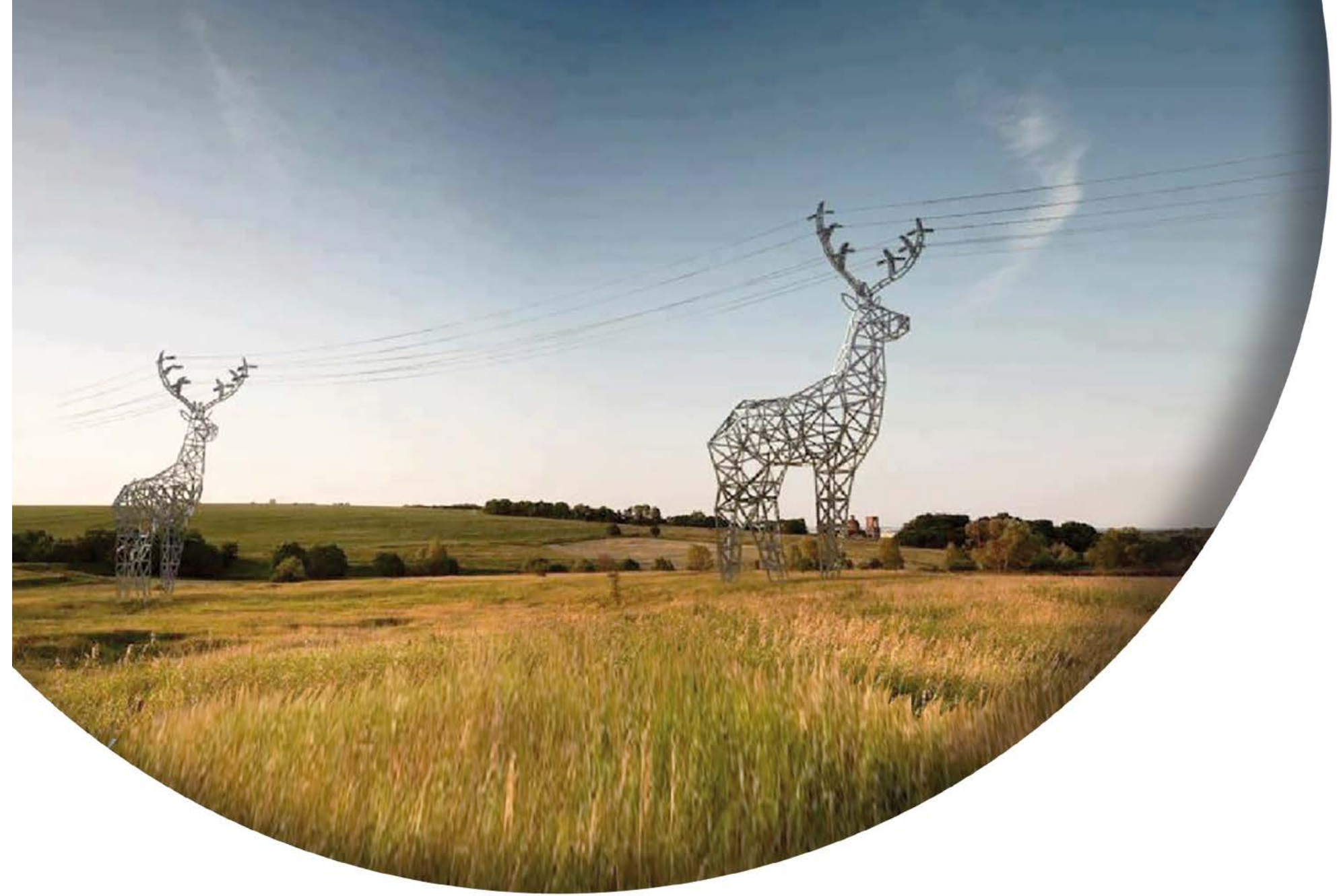
Om het concept Nationaal Park Oostvaardersplassen lokaal/regionaal, nationaal en internationaal goed in de markt te zetten, is een effectieve marktwerking en een goede communicatie van groot belang. Het succes van het Nationaal Park wordt voor een niet onbelangrijk deel daardoor bepaald. Hiervoor wordt een strategisch marketing- en communicatieplan opgesteld waarin doelen, ambities en strategische keuzes ten aanzien van marketing en communicatie worden vastgelegd.

Het uitgangspunt van de communicatie over het Nationaal Park Oostvaardersplassen is de gekozen merkpositionering. De manier en inhoud van communiceren, de huisstijl, het gebruik van beelden en de inzet van communicatiekanalen dient aan te sluiten op het 'rode' karakter, de waarden uit het BrandHouse en de verschillende doelgroepen.

Gezien de bekendheid van het begrip Nationaal Park wereldwijd zal deze in de naamgeving ook gehanteerd worden. De uiteindelijke toevoeging aan de naam dient passend te zijn bij de positionering en de internationale uitstraling.

Een Nationaal Park met een internationale uitstraling vergt ook een internationale aanpak in de marketing en communicatie. Niet alleen in de informatievoorziening maar tevens ten aanzien van de marktwerking.

De organisatie van de marketing en communicatie dient slagvaardig te zijn met een sterke focus op samenwerking met stakeholders en omgeving. Om goed aan de ambitie Nationaal Park 'nieuwe stijl' te kunnen bouwen krijgt, marketing en communicatie een sterke positie binnen de organisatiestructuur.

*Figuur 22 | Voorbeeld van een beeld dat aansluit op de waarde uit het BrandHouse
(Foto: Design Depot)*

DE WEG NAAR STATUS NATIONAAL PARK OOSTVAARDERSPLASSEN

1 HET NATIONAAL PARK IN OPRICHTING

1.1 Lessen uit de haalbaarheidsstudie

Het versterken van de toeristisch-recreatieve mogelijkheden in en rond de Oostvaardersplassen is een gebiedsontwikkelingsproces en geen business die opgezet wordt. De gebiedsontwikkeling is al jaren door de overheden in samenwerking met Staatsbosbeheer gaande (bv. Kotterbos, het Buitencentrum Lelystad, Oostvaardersveld en Oostvaardersbos met de Oostvaarders) en in ontwikkeling (bestemmingsplan Hollandse Hout en enkele Nieuwe Natuur-projecten). De gemeenten Almere en Lelystad, Staatsbosbeheer en provincie Flevoland hebben de ambitie om met deze ontwikkeling door te gaan. De kosten/consequenties van dit proces zijn volledig afhankelijk van het bestuurlijk ambitieniveau.

De status Nationaal Park zal de ontwikkelingen doen versnellen/versterken. Aan de ene kant doordat het een duidelijk signaal is van de bestuurlijke ambitie, aan de andere kant omdat het een vehikel is voor een organisatiestructuur waarin de gebiedsontwikkeling gezamenlijk opgepakt wordt. De status trekt investeerders en ondernemers aan en heeft een aantrekkingskracht voor bezoekers. Een gezamenlijke gebiedsontwikkeling onder de vlag van het Nationaal Park geeft de mogelijkheid om met investeerders en ondernemers vergaande afspraken te maken over de bijdrage aan de kosten voor zowel realisatie als beheer (niet zijnde het natuurbeheer).

De belangrijkste uitdaging is om de balans te vinden tussen de kwetsbare kernwaarden van het gebied (natuur en landschap) en de mate waarin deze beleefbaar gemaakt worden. Zonering en het ruimtelijk kijken naar een groter plangebied is hierbij van belang.

In de studie wordt geconcludeerd dat een gefaseerde groei naar het Nationaal Park het best past bij deze tijd waar grote overheidsinvesteringen niet meer vanzelfsprekend zijn. De fasering kent meerdere parallele sporen waaronder:

- Doorgaan met wat al loopt en wat moet.
- Het realiseren van een verdiepingsslag van een aantal elementen die in de haalbaarheidsstudie benoemd zijn.

- Opstellen van een masterplan als onderbouwing bij de aanvraag voor de status Nationaal Park.
- Aansluiten op het traject van het ministerie van Economische Zaken waarin naar aanleiding van een amendement in de Tweede Kamer wordt gewerkt aan een heroverweging van het Nationale Parken beleid.
- Aansluiting zoeken op ontwikkelingen als Markerwadden, Floriade, Warande, Hollandse Hout en Nieuwe natuur.
- Ontwikkelen van samenwerkingsverbanden.

In de haalbaarheidsstudie zijn geen doelstellingen opgenomen voor de groei in aantallen bezoekers. De oorzaak hiervan is dat er geen exact beeld is wat er actueel aan bezoekers komt. Het in beeld brengen van de bestaande bezoekers door monitoring is van belang om groeiscenario's van aantallen bezoekers te kunnen formuleren. Deze opgave wordt meegenomen in de masterplanfase.

Het icoon van Flevoland

Het Nationaal Park Oostvaardersplassen kan uitgroeien tot een *iconische bezienswaardigheid* voor Flevoland, net zoals de Keukenhof dat is voor Noord-Holland. Het is een kern van recreatieve profilering van Flevoland die uitgroeit daar waar koppeling logisch is. Een icoon dat overal in de provincie terug te vinden is. Een verblijfsvoorziening hoeft niet per se binnen de grenzen van het Nationaal Park te liggen om zich met het Nationaal Park te profileren.

1.2 Ontwikkelstrategie

De weg naar het Nationaal Park vergt de nodige voorbereidingstijd. Voor Nationaal Park de Hoge Kempen in België is 10 jaar voorbereidingstijd nodig geweest. De ontwikkelstrategie is erop gericht dat er gestaag gewerkt wordt aan de voorbereidingen voor de status Nationaal Park. De strategie bestaat uit drie parallele processen:

1 Doorgaan met wat moet en kansen die zich aanbieden.

Het voorbereiden van de aanvraag voor de status Nationaal Park mag niet ten koste gaan van de lopende opgaven en zich aanbiedende kansen en initiatieven. De groei van het aantal bezoekers aan de Oostvaardersplassen en het ontbreken van kwalitatief voldoende aanbod om aan de verwachtingen te voldoen, noopt nu al tot maatregelen. Actueel moet de verbetering van de infrastructuur (bereikbaarheid en parkeervoorziening) opgepakt worden. Daarnaast gaat het om het omvormen en uitbreiden van het recreatieve aanbod, het vergroten van de recreatieve opvangcapaciteit in de buitenring en buiten het gebied, zodat het aansluit bij de verwachtingen van de bezoekers. Tegelijkertijd zal ook een programma van activiteiten (gastheerschap, educatie, excursies) ontwikkeld moeten worden.

Deze doorgaande opgaven moeten plaatsvinden. Voorwaarde voor de uitwerking en uitvoering van de lopende opgaven en kansen is dat deze in lijn van het ontwikkelde karakter voor het Nationaal Park plaatsvinden. Alle ontwikkelingen worden ingericht voor het bedienen van de Hartelijke Avonturier.

2 Een verdiepingsslag met als einddoel het opstellen en uitvoeren van een Masterplan.

Tussen de goedkeuring van de haalbaarheidsstudie en de officiële aanvraag voor het Nationaal Park wordt een 'uitwerkingsfase' ingesteld. In deze fase vindt de uitwerking van het Nationaal Park in relatie tot hiervoor beschreven aspecten plaats. In de uitwerkingsfase worden de in de haalbaarheidsstudie op hoofdlijnen omschreven onderwerpen verder ingevuld. Tevens wordt de relatie gelegd met andere ontwikkelingen. Elementen als de locaties voor en omvang van poorten, verblijfsrecreatie en andere recreatieve infrastructuur komen in de uitwerkingsfase aan bod. Ook wordt er een analyse gemaakt van de toegevoegde (economische) waarde van het merk Nationaal Park Oostvaardersplassen.

Tevens wordt het strategisch marketing- en communicatieplan opgesteld. Tot slot wordt in alle uitwerkingen het element duurzaamheid meegenomen als opgave en uitdaging. In het uiteindelijk op te stellen Masterplan wordt hiervoor een kaderstellende opgave opgesteld.

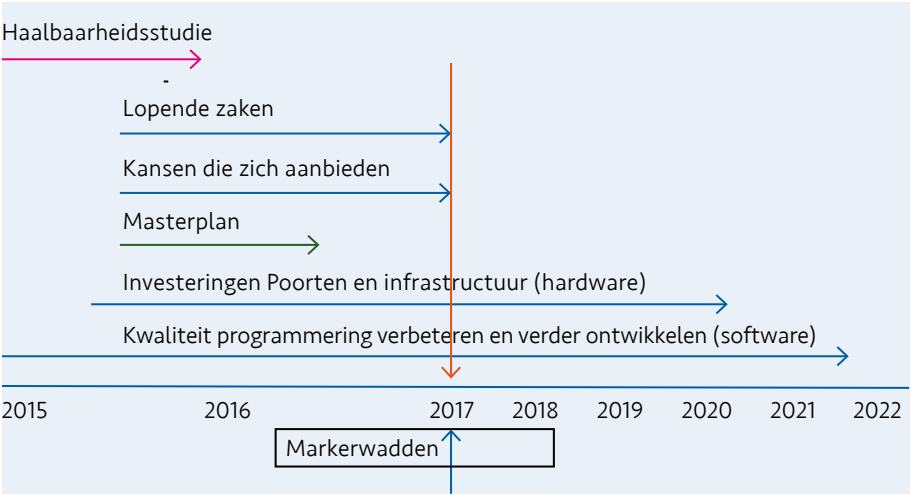
Na de verdiepingsslag wordt een Masterplan opgesteld. Dit Masterplan beschrijft alle aspecten die in de haalbaarheidsstudie benoemd zijn. Tegelijk worden andere onderdelen zoals de beschrijving van de te beschermen natuurwaarden en het educatieve programma en onderzoeksprogramma van het Nationaal Park Oostvaardersplassen erin opgenomen. De uitvoering van het Masterplan leidt tot een gedetailleerdere ruimtelijke en programmatische uitwerking en de financiële doorvertaling van de benodigde maatregelen.

Welke onderdelen worden in de verdiepingsslag uitgewerkt:

- Relatie met ruimtelijke ontwikkelingen en inbedding in omgevingsvisie Flevoland.
- Kader voor:
 - De poorten (locatie en programma).
 - Landschapsplan.
 - Verblijfsrecreatie.
 - Duurzaamheid.
- Onderzoek en monitoring.
- Strategisch marketingplan.
- Organisatiestructuur.
- Kosten baten analyse.

3 Het moment van de aanvraag van de status.

Het derde element uit de ontwikkelstrategie is het moment waarop de status Nationaal Park wordt aangevraagd. De motivatie voor de aanvraag is verwoord in het Masterplan. Als er anno 2015 op basis van de haalbaarheidsstudie een aanvraag wordt gedaan, worden de verwachtingen van bezoekers, ondernemers en gebruikers niet waargemaakt. De huidige voorzieningen zijn kwantitatief en kwalitatief ontoereikend om een (te verwachten) nog grotere toestroom aan bezoekers op te vangen en om verwachtingen waar te maken. De daadwerkelijke aanvraag moet plaatsvinden op het moment dat de voorzieningen kwantitatief en kwalitatief toereikend zijn. In de aanloop naar de status Nationaal Park Oostvaardersplassen kan met de toevoeging in oprichting gewerkt worden. Hiermee wordt al wel de ambitie uitgestraald en tegelijk worden er reële verwachtingen van de actuele situatie neergezet.

Figuur 23 | Aanvraag status Nationaal Park

1.3 Organisatiestructuur

De organisatiestructuur groeit mee met de ontwikkelstrategie. Dat betekent dat er gestart wordt met een compacte slagvaardige organisatie die tot een Masterplan komt. Tegelijk is het de organisatie die het concept bewaakt bij de autonome ontwikkeling. Deze *werkorganisatie* bestaat uit personen van betrokken organisaties met een nader te bepalen mandatering. Voorgesteld wordt om in deze fase de huidige bestuurlijke stuurgroep te continueren.

In de *uitwerkingsfase* wordt de toekomstig in te richten organisatiestructuur voor het Nationaal Park uitgewerkt, waaronder de rechtsvorm. Hierbij worden de volgende uitgangspunten meegenomen:

- Het bestaande eigenaarschap van de grond Oostvaardersplassen en om-liggende bosgebieden blijft bij Staatsbosbeheer.
- De huidige subsidierelatie tussen de provincie en Staatsbosbeheer blijft zoals deze nu is, inclusief de taken die hierbij horen. Dagelijks natuurbeheer blijft gescheiden van de nieuwe organisatiestructuur en blijft bij Staatsbosbeheer.
- De rol van het Waterschap blijft zoals deze momenteel is.
- Er komt één vorm van regie op het totale concept (dus niet per zone) via een nieuw op te zetten organisatie.

- Deze organisatie heeft als kerntaken het ontwikkelen en in de markt zetten van het Nationaal Park (bewaken van de positionering, maken van keuzes passend bij de positionering, aantrekken van financiering en het in de markt zetten van het Nationaal Park). Belangrijkste uitdaging is om hiervoor een podium te creëren waar initiatieven kunnen ontwikkelen. Een podium waar ondernemers hun plannen kunnen inbrengen en waar out of the box denkers meewerken om de merkpositionering vorm te geven.
- Marketing & Communicatie krijgt een sterke positie binnen de organisatie. Voor de uitvoering van activiteiten vindt aansluiting plaats bij bestaande organisaties (Toerisme Flevoland, Almere City Marketing en City Marketing Lelystad).

Direct belanghebbenden krijgen een plek in de nieuwe organisatie. Het dagelijks bestuur bestaat uit een vertegenwoordiger van Staatsbosbeheer, Provincie Flevoland, Gemeente Almere, Gemeente Lelystad, een vertegenwoordiger van de ondernemers en één van de bezoekers.

Voordelen van een samenwerkingsverband:

- Het deelnemen aan een samenwerkingsverband is vaak aantrekkelijker voor een bestuurs- orgaan als de gemeente/provincie, dan het toetreden tot een rechtspersoon.
- Er zijn geen wettelijke vereisten aan het oprichten van een samenwerkingsverband.
- Er zijn geen wettelijke verplichtingen zoals het maken van een jaarrekening etc.
- Er zijn geen fiscale consequenties zoals het doen van BTW aangifte/ vennootschaps- belasting etc.
- Groepen die niet worden uitgenodigd kunnen geen deel uitmaken van het samenwerkings- verband.

Nadelen van een samenwerkingsverband:

- Er is geen wettelijk kader waarbinnen het samenwerkingsverband moet opereren. Alles moet daarom worden vastgelegd in een overeenkomst.
- Geen mogelijkheid van personeel in loondienst.
- Geen afgescheiden vermogen.
- Deelnemers zijn aansprakelijk (ieder voor het eigen deel).
- Geen mogelijkheid van drijven onderneming/maken winst.
- Deelname van individuen aan het samenwerkingsverband is lastig.

Betrokken ondernemers en belangenorganisaties (zoals IVN) vormen een vereniging/platform waarbij zij één vertegenwoordiger afvaardigen in het bestuur. Ook de marketingorganisaties van de gemeenten Lelystad en Almere en organisa- ties zoals de stichting Stad en Natuur Almere kunnen in dit platform participeren. Bezoekers/inwoners kunnen zich aansluiten bij een ‘vrienden van’ club/vereniging van Oostvaardersplassen avonturiers. Een vernieuwend idee is om ook hen een plek te geven in het dagelijks bestuur.

Op basis van een korte analyse van voors en tegens van organisatievormen zoals stichting, vereniging of coöperatie is een *samenwerkingsverband zonder rechts- persoonlijkheid* de meest voor de hand liggende organisatievorm voor de komende paar jaar. In een samenwerkingsverband kunnen kaders vastgelegd worden die gelden voor de samenwerking en daarmee voor de betrokken partijen. Daarnaast kunnen de financiën geregeld worden en de scope van de samenwerking. Partici- patie van ondernemers en gebruikers kan nog apart geregeld worden, los van de financieel deelnemende partners in de samenwerkingsvorm.

1.4 Financiën

Het accent van deze haalbaarheidsstudie is gericht op het uitwerken en positio- neren van het merk Nationaal Park Oostvaardersplassen. Dit is verder uitgewerkt door het benoemen van randvoorwaarden en een zoneringsstrategie en de organi- satiestructuur. Alle concrete ideeën die in het proces benoemd zijn, zijn verzameld en in bijlage 4 vastgelegd. Dit zijn ideeën groen en rijp door elkaar. En net zoals bij alle onderwerpen die in de Oostvaardersplassen spelen, geldt ook hier dat elk idee voor- en tegenstanders kent. De uitwerking van de ideeën zal daarom in een zorgvuldig proces (de uitwerkingsfase) moeten worden opgepakt. Belang- rijke voorwaarde voor dat proces is dat er politiek/bestuurlijk draagvlak is voor de merkpositionering, de organisatiestructuur en de ontwikkelingsstrategie. Pas dan is het mogelijk om een beeld te schetsen van investeringskosten.

Tegelijk vereist politiek/bestuurlijk draagvlak enig inzicht in de kosten die een beslissing met zich meebrengt. Om hieraan tegemoet te komen, wordt in deze paragraaf een overzicht gegeven van de ingeschatte kosten tot aan het afronden van het Masterplan. Om een idee te krijgen bij de verwachten kosten

wordt gewerkt met referenties. Zo is een voorbeeldgebied, waar veel getallen van bekend zijn, het Nationaal Park Hoge Kempen in België. Tot slot zijn er in het proces aspecten door de stakeholders aangedragen die doorvertaald zijn naar uitgangspunten voor de financiering. Dit is een belangrijk kader dat meegenomen wordt in het op te stellen Masterplan.

Referenties als indicatie voor de langetermijnkosten

De kosten van de ontwikkeling van het Nationaal Park worden voor een groot deel bepaald door de bestuurlijke ambitie. Om een idee te krijgen om welke bedragen het kan gaan, worden de kosten van de ontwikkeling van het Nationaal Park de Hoge Kempen in België gegeven.

Het idee voor een *Nationaal Park Hoge Kempen* is in 1997 geboren. In 2002 is het Masterplan vastgesteld waarna de organisatiestructuur (een projectbureau) is ingesteld. Sinds 2002 ontvangt het projectbureau een jaarlijks budget van de overheid van 320.000 euro. Dit bedrag is 8 jaar op rij door de organisatie zelf met een factor 8 aangevuld. Deze multiplier is voor een belangrijk deel tot stand gekomen via Europese subsidies en particuliere investeringen. Voor het ontwikkelen van het Nationaal Park Hoge Kempen is in twaalf jaar (de periode 2002 tot 2014) 28 miljoen euro door de overheid geïnvesteerd. Hier is door de projectorganisatie een multiplier van meer dan 120 miljoen euro op toegepast. Dit hebben zij voor een belangrijk deel georganiseerd door Europese subsidies en particuliere investeringen. Het projectbureau kent twaalf medewerkers. Als referentie in het kader van de ontwikkeling van de Poorten wordt onderstaand de kosten weergegeven van een aantal projecten.

In de *Belgische Kempen* is per Poort vanuit de overheid 1 miljoen euro beschikbaar gesteld onder de voorwaarde dat dit alleen geactiveerd mocht worden als er ‘match-funding’ plaatsvond (1 euro voor 1 euro). Dus de investering is minstens 2 miljoen euro per Poort.

Het project Overgangsgebied Almere – Oostvaardersplassen (periode tot 2009):

- Geïnvesteerd (exclusief fietsbruggen) totaal circa 6 miljoen euro.
- Gebouw de Oostvaarders circa 1 miljoen euro.
- Geïnvesteerd in 300 ha bosgebied circa 5 miljoen euro.

De gemiddelde investering per ha ligt tussen de 15.000 en 18.000 euro (bosomvorming, maken water/grondlichamen, paden en routes, stukjes fietspad etc.). Voor de ontwikkeling van het gebied *boswachterij Almeerderhout* zijn ook schattingen gemaakt. Deze komen eveneens uit op circa 15.000 euro per ha.

Op basis van deze referenties is de conclusie dat, afhankelijk van het ambitieniveau, de ontwikkeling van een poort tussen de 5 en 10 miljoen euro ligt, waarbij een gebouwde voorziening op 1 tot 2 miljoen euro uitkomt en de gebiedsinrichting op 15.000 euro per hectare.

Referenties als indicatie voor de langetermijnbaten

Onderdeel van de financieringsstrategie van het Nationaal Park Oostvaardersplassen is de realisatie van inkomsten vanuit ondernemers en individuen (omwonenden en recreanten). Voor bedrijven en recreanten is het van belang zich verantwoordelijk te voelen voor het behoud en de beleefbaarheid van de natuur waar zij hun bedrijf in gevestigd hebben of in recreëren. Die verantwoordelijkheid kan bijvoorbeeld geuit worden in een financiële bijdrage voor het in stand houden van die waarden.

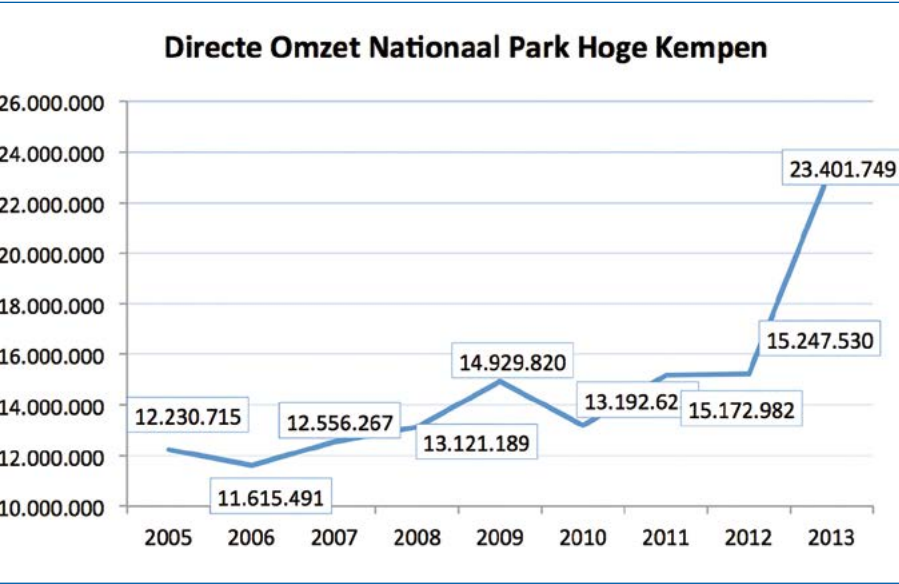
In (onder andere) *Nationaal Park de Biesbosch* is al een aanvang gemaakt om deze potentiële baten in beeld te brengen. Het programma ‘Biesbosch verdient het’ heeft alle mogelijkheden in kaart gebracht om geld uit de markt te krijgen ter financiering van met name het in stand houden van de recreatieve voorzieningen in het gebied. Waar mogelijk ontwikkelt het voorzieningenniveau zich verder om mee te kunnen met de veranderende wensen en eisen op het gebied van natuurbeleving.

In 2015 is gestart met de eerste vier projecten:

- Natuurbijdrage automobilisten (betaald parkeren in combinatie met een loyaliteitspas): start op een locatie en onderzoek naar drie andere locaties.
- Vaantjes (verplichte of vrijwillige jaarlijkse aanschaf) voor de recreatievaart.
- Concessies voor recreatieondernemers die in het Nationaal Park willen ondernemen.
- Beleef en Geeffonds (recreatieondernemers vragen hun klanten om een vrijwillige bijdrage voor de natuur).

Het totaal cumulatief resultaat (excl. de loyaliteitspas) na 5 jaar is begroot op 1.100.000 euro (incl. 360.000 euro voorbereidingskosten) en na 5 jaar wordt het jaarlijks resultaat begroot op 425.000 euro. De loyaliteitspas (een pas waarmee de eigenaar korting krijgt bij aangesloten organisaties en activiteiten) kan alleen een succes zijn als deze in grote getalen gekocht wordt en er een ruim aanbod aan relevante kortingen en speciale acties aangehangen wordt. Ervan uitgaande dat dit gaat lukken is het cumulatief resultaat na 5 jaar begroot op 2.000.000 euro incl. voorbereidingskosten en na 5 jaar wordt een resultaat verwacht van 500.000 euro per jaar.

Om de omzet te berekenen van het Nationaal Park Hoge Kempen worden de bestedingen van wandelaars, fietsers en bezoekers aan de toegangspoorten opgeteld. Dit levert een omzet op van 23 miljoen euro per jaar (*Figuur 24*). Hierbij is al rekening gehouden met een mogelijke dubbeltelling van de bestedingen (wandelaar/fietser versus bezoeker toegangspoort). De organisatie van het Nationaal Park stelt dat dit cijfer een onderschatting is!

Figuur 24 | Omzet Nationaal Park Hoge Kempen sinds de oprichting in 2005.

Belangrijkste leerpunt voor de baten is dat de hoogte volledig gerelateerd is aan de bezoekersaantallen. Een goed concept, met een aantrekkelijk programma zal meer bezoekers trekken en dus hogere baten opleveren.

Uitgangspunten voor de financiering

De volgende uitgangspunten voor de financiering van het Nationaal Park Oostvaardersplassen zijn in de loop van de haalbaarheidsstudie (door stakeholders) ingebracht.

- In principe wordt de aanleg van de basisfaciliteiten en basisprogrammering (zoals de ontsluitingswegen en infrastructuur) gefinancierd door de verantwoordelijke stakeholders: Staatsbosbeheer, Provincie Flevoland en de Gemeenten Almere en Lelystad. In het Masterplan wordt het beeld geschetst om welke basisfaciliteiten het gaat inclusief een indicatie van de bijbehorende kosten en een voorstel voor de verdeling van de kosten. Voor financiering zal worden gekeken naar aanvullende mogelijkheden bij het Rijk en via Europese subsidies maar ook naar cofinanciering door ondernemers voor de ontwikkeling en het beheer en onderhoud van voorzieningen.
- Een maatschappelijke investering gaat zoveel mogelijk hand in hand met een bijdrage door ondernemers. Zij financieren de meeste voorzieningen in de buitenring en waar mogelijk ook in de binnenring. Dit principe wordt in het Masterplan nader uitgewerkt.
- Daarnaast betalen de ondernemers voor gebruik van het merk Nationaal Park Oostvaardersplassen. In de Masterplanfase wordt uitgezocht of een afdracht regeling ten behoeve van de ontwikkeling en het beheer van het Nationaal Park haalbaar is.
- De gebruiker betaalt voor de instandhouding van de voorzieningen en het gebruik van recreatieve faciliteiten. Dit is onderwerp voor nadere uitwerking in het Masterplan. Hierbij kan gedacht worden aan het innen van toegangsgelden bij de poorten, parkeergelden of entreegelden voor specifieke voorzieningen en recreatieve faciliteiten. Belangrijke voorwaarde hierbij is dat bij een verplichte bijdrage er altijd iets tegenover moet staan (bv. een bepaalde kwaliteit, activiteit of dienst) die de bijdrage rechtvaardigt. Uit verschillende studies blijkt dat via vrijwillige bijdrage (bijvoorbeeld door lid te zijn van ‘Vrienden van’, er nagenoeg een even grote inkomstenbron is als bij een verplichte bijdrage.

- Voor lokale bezoekers is en blijft de toegang laagdrempelig. In de Masterplanfase wordt onderzocht hoe dit zich verhoudt tot de aanschaf van een jaarvignet of een vrijwillige bijdrage.

Het realiseren van de benodigde basisfaciliteiten zal weinig extra omzet genereren. De investeringen gaan voor de baten uit. Op termijn worden inkomsten verwacht uit bijvoorbeeld:

- Ondernemersfee voor gebruik van het merk, deelname aan promotionele activiteiten, etc..
- (erf)Pacht door ondernemers te betalen voor het recht om bepaalde locaties faciliteiten/voorzieningen neer te zetten. Dit vraagt om nadere afspraken tussen de eigenaren (waar onder Staatsbosbeheer en gemeenten) en de op te zetten organisatie/rechtspersoon.
- Ondernemersconcessies, bv. 10% van de omzet en eventueel staffels daarna.
- Door bezoekers betaalde elementen: excursies en activiteiten, parkeren, toegang tot binnenring, etc..
- Vrijwillige bijdrage via lidmaatschap 'Vrienden van'.

In het op te stellen Masterplan (tussenfase) zal per element een haalbaarheidsstudie worden uitgewerkt. De realisatie van de haalbaarheidsstudie zal altijd onder auspiciën van de te ontwikkelen bestuurlijke structuur van het Nationaal Park plaatsvinden.

Figuur 25 | Toekomstbeeld 2030 (H+N+S landschapsarchitecten)

BIJLAGEN

1 SWOT analyse

2 Ankerwaarden

3 Uitwerking zonering

4 Ideeën Stakeholderssessie 18 februari 2015

5 Gebiedsbeschrijving

6 Geschiedenis Oostvaardersplassen

7 Risico analyse

8 Literatuurlijst

BIJLAGE 1 | SWOT ANALYSE

Voor het toekomstig Nationaal Park Oostvaardersplassen is een uitgebreide toeristisch-recreatieve analyse gemaakt van het speelveld binnen Nederland, internationaal en op provinciaal niveau.

Er is 'outside-in' gekeken met eerst een externe analyse. Vervolgens is er door middel van een interne analyse inzicht verkregen in de huidige situatie van de Oostvaardersplassen en de randgebieden, in het licht van alle externe ontwikkelingen.

In dit verslag is de analyse beperkt tot een SWOT (de kansen, bedreigingen, sterktes en zwaktes). Vervolgens is er een confrontatiematrix van de 5 belangrijkste punten uit de SWOT opgenomen. Deze toont waar de kansen/bedreigingen versterkt worden door de sterktes/zwaktes. De conclusies hieruit in het duurzaam concurrentievoordeel en het strategisch kernprobleem geven aan waar het zwaartepunt zal moeten liggen in de recreatieve ontwikkelingen om van het Nationaal Park een succes te maken.

SWOT

Opportunities (kansen)

Op macroniveau:

- 1 Vergrijzing Nederlandse bevolking, dit geeft mogelijkheden voor seizoensverbreding van het toeristisch seizoen.
- 2 Gezinssamenstelling wordt losser, aantal eenpersoonshuishoudens neemt toe.
- 3 De economie toont een voorzichtig herstel na de economische crisis.
- 4 Decentralisatie overheidstaken op het gebied van natuurbeheer en toerisme.
- 5 In toenemende mate wordt in Nederland het belang van toerisme op provinciaal niveau onderkend.

Op provinciaal/gemeentelijk niveau:

- 1 De associatie van de bezoekers aan Flevoland met de Oostvaardersplassen is groot. Het wordt in het eerste rijtje van 3 associaties genoemd.
- 2 Flevoland is volgens de bezoeker vooral geschikt voor mensen die de natuur opzoeken; het liefst met een gezelschap. Het is geschikt voor mensen die actief bezig willen zijn, maar niet voor de avonturier.
- 3 Voor een dagje uit behoren de bezoekers van Flevoland vaak tot de Gele en Lime leefstijl.
- 4 Voor een vakantie weten vooral de groepen Geel, Groen en Lime Flevoland te vinden. Van de 3 natuurminnende groepen Lime, Groen en Aqua heeft Groen en Lime een goede vertegenwoordiging in de huidige bezoekers aan en vakantiegevoelers in Flevoland. Groen en Lime vormen daarmee kansrijke groepen. De groep Geel zou met natuur als decor van hun actieve levensstijl goed bediend kunnen worden.
- 5 Floriade 2022.
- 6 Ontwikkelingen Amsterdam Lelystad Airport.
- 7 Gemeenten willen overgangszones stad en natuur ontwikkelen.
- 8 Ontwikkeling Markerwadden.
- 9 Draagvlak bij gemeenten biedt ontwikkelingsmogelijkheden.

Toeristisch-recreatieve trends en ontwikkelingen:

- 1 Stijging aantal korte vakanties in eigen land door Nederlanders (in tegenstelling tot daling totaal aantal vakanties) door een toename van het aantal korte vakanties op een vaste standplaats.
- 2 Stijging aantal vrijetijdsactiviteiten van Nederlanders buiten eigen woning. Voor dagtrips wordt relatief veel uitgegeven en vertegenwoordigen een belangrijke economische waarde in de vrijetijdsmarkt.
- 3 Buitenrecreatie is de favoriete vrijetijdsbesteding van Nederlanders, sporten komt op de tweede plaats.
- 4 Buitensport groeit snel als activiteit binnen buitenrecreatie.
- 5 Toename van het aantal buitenlandse toeristen voor komende jaren verwacht. Waaronder uit BRIC landen.
- 6 Demografisch heeft de recreatie- en toerismesector moeite met de omschakeling naar nieuwe doelgroepen. Waar een deel van de vrijetijdssector zich lange

tijd richtte op gezinnen met kinderen en jongeren, wordt dit de komende tijd minder vanzelfsprekend. Multigeneratievakanties en seizoensverbreding door de toenemende groep ouderen zijn belangrijke kansen in de markt.

- 7 Veel regionale toeristische organisaties bundelen het aanbod op een platform en proberen zo toeristen te verleiden tot een bezoek aan de regio en de aangesloten bedrijven. Portals nemen in belang toe.
- 8 De concurrentie komt uit onverwachte hoek, met aanbieders van particuliere overnachtingsadressen zoals Airbnb en Wimdu. Het individu maakt een verbinding met gelijkgestemden en passeert eenvoudigweg voorgekookte systemen. Dit is zowel een kans als een bedreiging.
- 9 Onder consumenten groeit de vraag naar pure, duurzame en biologische producten en diensten.
- 10 Op het gebied van natuurbereiking: behoefte aan langere routes, betere voorzieningen, beter onderhoud en meer verbindingen tussen routes.

Threats (bedreigingen)

Op macroniveau:

- 1 Het gedrag van consumenten kon tot een tiental jaren geleden met enige moeite voorspeld worden op basis van levensfase en opleidings- en inkomensniveau. De consument van nu lijkt vaker voor (onvoorspelbare) extremen te kiezen.

Op provinciaal/gemeentelijk niveau:

- 1 Bezoek aan bezienswaardigheden (participatie tijdens de vakantie) maken in Flevoland minder vaak deel uit van de vakantie dan alle vakanties in Nederland.
- 2 Het bezoek aan een natuurreservaat/natuurgebied als onderdeel van de vakantie in Flevoland is significant lager dan het landelijk gemiddelde.
3. Als we kijken naar de bestedingen en de werkgelegenheid ten aanzien van natuurgerichte openluchtrecreatie dan levert deze categorie een lage bijdrage aan de economische waarde van toerisme en recreatie in Flevoland.
- 4 Bij dag- en verblijfsrecreatie neemt Flevoland slechts een bescheiden plek in als dagrecreatie- en vakantiebestemming in vergelijking met de andere provincies in Nederland. Zeker ook als het gaat om buitenlandse toeristen.
- 5 Het aanbod aan toeristische slaapplaatsen op kampeerterreinen is ruim in Flevoland. De kampeermarkt staat echter onder druk.

- 6 De bezoekers van Flevoland worden gedomineerd door Walibi, Batavia Stad voor wat betreft dagattracties en de Eemhof voor wat betreft verblijfsrecreatie. De leefstijlen van deze bezoekers vertonen grote verschillen met de leefstijlen die bij uitstek bezoekers van natuur zijn.
- 7 ‘Niet-bezoekers’ van Flevoland met een natuurgerichte interesse (m.n. Groene leefstijl) geven associaties die verblijfsrecreatie nabij de Oostvaardersplassen parten kunnen spelen:
 - a Ruim een derde geeft aan dat Flevoland meer een dag- dan een verblijfs-bestemming is (37%).
 - b Culturele aspecten, zoals musea, excursiemogelijkheden, cultureel erfgoed, architectuur, kunst en theater worden bijna niet genoemd als men denkt aan Flevoland. Dit behoort tot de favoriete activiteiten van de groene en aqua doelgroepen
- 8 Het aandeel 55+ dat een vakantie doorbrengt of een vrijetijdsactiviteit onder-neemt in Flevoland is beduidend lager dan het aandeel in totaal Nederland.

Toeristisch-recreatieve trends en ontwikkelingen:

- 1 De Nederlandse vakantiemarkt krimpt al een aantal jaren. De vakantiepartici-patie daalt en wordt veroorzaakt doordat minder Nederlanders op vakantie zijn geweest. Het totaal aantal vakanties in eigen land is afgenomen en is toe te schrijven aan een daling van het aantal lange vakanties.
- 2 Bungalowsector: Het aantal toeristische vakanties op een bungalowpark is de afgelopen jaren gedaald. Er is sprake van een verzadiging in de verblijfs-recreatie in Nederland. Nieuwe ontwikkelingen blijven vol perspectief echter alleen op echte A-locaties. A-locaties voor wat betreft toerisme (hoe toeris-tisch is het gebied, is er voldoende vraag naar verblijfsrecreatie in de omgeving) en voor wat betreft ligging in de directe omgeving (goed ontsloten en prachtige setting/uitzicht).
- 3 Kampeersector: De markt voor toeristisch kamperen staat onder druk. Hoewel het aantal toeristische vakanties op een camping ongeveer gelijk is gebleven loopt het aantal overnachtingen op campings terug.
- 4 Wellness sector: In de wellness branche dreigt overaanbod. De vraag naar wellness is flink gestegen en de verwachting is ook dat deze de komende jaren verder groeit. Het probleem is echter dat het aanbod nog sneller toeneemt.

- 5 De sterke transparantie van de markt en het feit dat de wereld door allerhande lowcostverbindingen onder handbereik is zorgen voor een uitdagend speelveld voor toeristische bedrijven die het van de binnenlandse markt moeten hebben.
- 6 Door de toegenomen macht van boekingswebsites, kortingsacties en een kritische, goed geïnformeerde consument staan de marges voor de bedrijven sterk onder druk.
- 7 Daarnaast komt de concurrentie uit onverwachte hoek, met aanbieders van particuliere overnachtingsadressen zoals Airbnb en Wimdu. Het individu maakt een verbinding met gelijkgestemden en passeert eenvoudigweg voor-gekookte systemen.
- 8 Dagrecreatie: Positief is dat het aantal bezoekers elk jaar stijgt. De Neder-lander gaat namelijk van oudsher graag een dagje weg. Ook het bedrijfsleven vraagt structureel naar teambuildingactiviteiten en dagjes uit. Die vraag moet wel over meer aanbieders verdeeld worden, wat leidt tot permanente prijsdruk. Een jaar niet geïnvesteerd in attracties, nieuwe concepten of andere onderscheidende vormen van beleving, resulteert onherroepelijk in een daling van bezoekersaantallen.

Strengths (sterktes)

NB. Een aantal strengths betreft een potentie en ogen daarmee meer als een opportunity. Omdat het echter een unieke potentie betreft van het gebied, is het geen trend of ontwikkeling, wat traditioneel onder de opportunities geplaatst wordt.

Het aanbod, het gebied en de ligging in Nederland:

- 1 De Oostvaardersplassen bieden een onderscheidend natuuraanbod ten opzichte van de rest van Nederland.
- 2 De recreatiedruk in het weekend in het Oostvaardersbos is erg groot. De vraag, en daarmee de potentie van dit gebied, is dus groot.
- 3 Met het treinstation Almere Oostvaarders op loopafstand van het Oostvaarders-bos en Belevingscentrum de Oostvaarders, biedt een grote potentie voor buitenlandse toeristen.
- 4 De Oostvaardersplassen liggen op een gunstige afstand van de Randstad in vergelijking met vele andere Nationale Parken.
- 5 De natuur van het Hollandse Hout biedt ruimte voor recreatieve belevingen.

De vraag, huidige bezoekers én niet-bezoekers:

- 1 De natuurminnende doelgroepen tezamen met de actieve gezelligheidszoekers zijn de grootste groep bezoekers van de Oostvaardersplassen.
- 2 Eén duidelijke doelgroep wordt al bediend: de natuurvorsers: een relatief hoog aandeel aan mannen, dat vaak op een nogal individuele basis komt. Bezoekers geven vaak aan te komen omdat ze ‘op willen gaan in de planten- en dierenwereld’. De Mentalitygroep Kosmopolieten en de persona’s Wouter
- 3 Persona Kevin (het sportieve cluster) komt vooral uit de regio (<25 km) en veel minder dan de persona’s van een grote afstand (>50 km) naar de Oost-vaardersplassen.
- 4 Relatief veel mensen komen voor de eerste keer naar de Oostvaardersplassen als ze geënuquéerd worden. In het Buitencentrum blijkt ook bijna de helft van de bezoekers meer dan 50 km van het gebied vandaan te wonen, dat zou hiervoor een verklaring kunnen zijn.
- 5 De opgegeven verblijfsduur is vrij hoog in vergelijking met andere onderzochte natuurgebieden in Nederland.
- 6 Voor wat betreft buitenlandse toeristen komen de bezoekers met name vanuit België, Duitsland en Engeland.
- 7 Vanuit andere werelddelen is er op dit moment vooral interesse in een bezoek aan het afgesloten gebied door bestuurders en vakgerichte reizigers.

Weaknesses (zwaktes)

Aanbod, het gebied en de ligging in Nederland:

- 1 De excursies in het afgesloten gebied van de Oostvaardersplassen zijn gewild. Het aanbod kan de vraag niet aan. Natura 2000, maar ook de beloofde exclusi-viteit aan de excursiedeelnemers (niet in auto’s achter elkaar aan rijden) zorgt wel voor fysieke grenzen aan het aanbod.
- 2 Unieke natuur maar wordt slecht ontsloten. Aanbod sluit niet aan bij de verwachting.
- 3 De recreatiedruk in het weekend in het Oostvaardersbos is erg groot, terwijl de beleving van de unieke natuur van de Oostvaardersplassen beperkt is.
- 4 Het Hollandse Hout aan de kant van Lelystad heeft nu nog het uiterlijk van een productiebos (eentonig, met veel bomen in een vaste structuur). Het besluit voor een vergroting van de recreatieve mogelijkheden ligt bij de gemeente ter besluitvorming voor.

- 5 Door de aanwezigheid van een snelweg en een treinspoor is alleen noorden van het Hollandse Hout rustig qua geluidsdruk.
- 6 Het aanbod aan verblijfsrecreatie nabij de Oostvaardersplassen is op dit moment beperkt.
- 7 Ontwikkeling van verblijfsrecreatie nabij de Oostvaardersplassen valt of staat met de ontwikkeling van dagrecreatieve mogelijkheden in en om het natuurgebied. De mogelijkheden om de Oostvaardersplassen meerdaags te beleven zijn op dit moment beperkt.
- 8 De ontwikkelruimte is schaars.
- 9 Ontbreken infrastructurele voorzieningen die nodig zijn om te ontwikkelen (riolering, elektriciteit, etc.).

De vraag, huidige bezoekers én niet-bezoekers:

- 1 Hoewel de associatie van bezoekers aan Flevoland groot is met de Oostvaarders-plassen, vallen de resultaten op attractieniveau en daadwerkelijk bezoek echter dan tegen: plaats 7 van de genoemde attracties en 29% van de respon-denten geeft aan het wel eens bezocht te hebben, 45% geeft aan interessant, maar nooit bezocht, 12% geeft aan niet bezocht, maar ook niet interessant en 14% kent het niet.

Confrontatiematrix

De 5 belangrijkste kansen en bedreigingen zijn geconfronteerd met de 5 belangrijkste sterktes en zwaktes, om te zien of ze elkaar positief of negatief versterken. Dit leidt bij positieve versterking tot het duurzaam concurrentievoordeel en bij negatieve versterking tot het strategisch kernprobleem.

	strengths					weaknesses				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
	Gebied Oostvaarders potentie voor buitenlandse toeristen	OVP ligt gunstig ten opzichte van de Randstad	Hollandse Hout kan meer op natuur OVP gaan lijken	Nu al toeristen uit buurlanden België, Duitsland, Engeland	OVP heeft voor NL onderscheidend natuuraanbod	Aanbod excursies in afgesloten gebied kan vraag niet aan	hoge recreatiedruk in Oostvaarders in het weekend	ontwikkelruimte schaars voor recreatieaanbod in NP OVP	infra ontbreekt in gebied (wegen, nutsvoorzieningen)	de unieke natuur van de OVP is slecht ontsloten
opportunities										
1	trad. doelgroepen veranderen van alleen gezinnen naar multigeneratie en seizoensverbreding door vergrijping	+	+	+	+	+	-	-	-	-
2	Toename van buitenlandse toeristen komende jaren	++	++	+	++	++	-	-	--	-
3	belang regionaal toeristische internetportals neemt toe	+	0	0	+	+	-	+	0	0
4	stijgende vraag naar pure, duurzame producten en diensten	+	0	+	+	++	0	0	0	+
5	Goede gebiedsontwikkelmogelijkheden (Gemeenten willen randzones ontwikkelen, Floriade, Markerwadden en Airport Lelystad)	++	+	++	+	+	+	+/-	+	++
threats										
1	Flevoland neemt (zoer) bescheiden plek ik als Nederlands vakantiebestemming	+	+/-	0	+	+	-	-	-	-
2	Bezoek aan natuurgebied als onderdeel van vakantie in Flevoland is lager dan landelijk gemiddelde	0	+/-	+	0	+/-	--	--	--	-
3	Niet-bezoekers Flevoland zien provincie als dagbestedemming en missen cultureel aanbod	0	+/-	+	0	+/-	-	--	--	-
4	Markt verblijfsrecreatie verzadigd. Bungalows alleen nog perspectief op A-locaties	+/-	+/-	+	+/-	+	0	0	-	--
5	Dagrecreatie vechtmkt vraagt voortdurend investeringen	+	+	+	+	+	--	-	-	--

Figuur 26 | Confrontatiematrix

Duurzaam concurrentievoordeel

De diverse positieve gebiedsontwikkelingen (gemeenten en SBB willen randzones Oostvaardersplassen ontwikkelen, Floriade, Markerwadden en Amsterdam Lelystad Airport) bieden een goed perspectief op met name:

- De recreatief toeristische ontwikkeling van het Hollandse Hout;
- De relatie Almere/buitengebied (gebied Oostvaardersbos);
- De nog ontbrekende infrastructuur voor verblijfsrecreatie;
- De nog slecht ontsloten unieke natuur van de Oostvaardersplassen.

De verwachte toename aan buitenlandse toeristen kan door Nationaal Park Oostvaardersplassen goed bediend worden vanuit de volgende (verder te versterken) kwaliteiten:

- Het Nationaal Park ligt gunstig ten opzichte van de Randstad;
- Het natuurbelevingscentrum de Oostvaarders (Almere) is goed bereikbaar met het openbaar vervoer;
- Er komen al toeristen uit de directe buurlanden (België, Duitsland en Engeland);
- Daarnaast heeft het Nationaal Park Oostvaardersplassen een onderscheidend natuuraanbod ten opzichte van de rest van Nederland.

Het onderscheidend natuuraanbod leent zich uitstekend voor pure, duurzame initiatieven op recreatiegebied.

Strategisch kernprobleem

De bescheiden plek van Flevoland als Nederlandse vakantiebestemming, de slechte associaties met Flevoland van de niet-bezoekers (Flevoland is een dagbestemming, geen verblijfsbestemming) en het bezoek aan natuur als onderdeel van de vakantie in Flevoland dat significant lager is dan het landelijk gemiddelde worden negatief versterkt door:

- Het aanbod excursies binnen de OVP dat de vraag niet aankan;
- De hoge recreatiedruk in het Oostvaardersgebied in het weekend;
- De schaarse ontwikkelruimte in en om de randgebieden van de Oostvaardersplassen;
- De unieke natuur van het gebied die slecht ontsloten is.

Bij de te ontwikkelen initiatieven krijgen verblijfsrecreatieve ondernemers, die in een verzadigde markt opereren, en dagrecreatieve ondernemers, die in een vechtmkt opereren, te maken met extra kosten omdat de infrastructuur ontbreekt.

BIJLAGE 2 | ANKERWAARDEN

Ankerwaarden Oostvaardersplassen

De Oostvaardersplassen en omliggende natuurgebieden vormen een bijzonder gebied. Onderstaand zijn de ankerwaarden weergegeven en nader omschreven. Ook zijn twee thema’s beschreven die bij het gebied horen. Tenslotte zijn items weergegeven die relevant zijn voor de conceptvorming.

Ankerwaarden				
puur/ruig	mythisch	dynamiek	spontaan	bevrijdend, overweldigend inspiratie
het ware gezicht van natuurlijke processen	het gebied spreekt tot de verbeelding, hier zijn omstandigheden die verder niet voorkomen in ons overgereguleerde landje	dynamiek in vele facetten: in weersomstandigheden, gedrag van de dieren, omvang van populaties, ontwikkeling van het gebied / vegetaties	ontwikkelingen, ontmoetingen, belevenissen en gebeurtenissen die je niet van te voren bedenkt maar in de OVP wel gebeuren	het geeft een gevoel van vrijheid en ruimte is anders dan wat je ziet en ervaart in het dagelijkse leven
ongerept, gevaar, alert zijn, niets verhullend	het staat voor iets groters dan alleen een gebied 'an sich'. spiritueel; er niet 'bij kunnen'	veranderende natuur- en landschapswaarden doordat abiotiek en biotiek (zonder de mens) hun invloed hebben op elkaar en op het landschap als verschijning	spontane vestiging van (nieuwe) soorten; verrassende ontmoetingen	het onbevangene van natuur die je terug zet op de werkelijkheid van het leven; rust, ruimte, moment van bezinning; het meditatieve van weg van de hectiek van alle dag
ongerept, op zichzelf	mysterieus omdat je er niet in mag dus niet weet wat er precies gebeurt (niet zichtbaar, niet tastbaar) en dus zorgt voor eigen verbeelding en beleving; raadselachtig, geheimzinnig	afwisseling, beweging en verandering	ongedwongen, uit zichzelf	rust, ruimte, stilte, tot jezelf komen
ongepolijst, ongepland. komt in Nederland misschien wel het dichtst bij wildernis	opgesloten tussen 2 steden en landbouw ligt een magisch gebied, dat je een keer gezien moet hebben	dynamiek in de natuur vs ingrepen van de mens (nieuw land dat nu zijn gang mag gaan)	spontaan ontstaan natuurgebied, nu gekoesterd als een pareltje	
rauwheid van de natuur	dat er altijd iets te ontdekken blijft in de natuur. natuur heeft iets geheimzinnigs	het gebied blijft in beweging, blijft zich ontwikkelen	het is spontaan ontstaan. veel te zien en te beleven.	
natuur die zijn gang kan gaan; het overweldigende van de massaliteit van de natuur	het spannende van er niet in mogen, zien waar je van droomt. het zoeken naar wat je graag wilt zien, het donkere lege bos, het moeras waar je de weg in kwijt raakt	de interactie, kracht van het water, ganzen, rietstengelboorder, grasvlakte, grote grazers; soorten komen en gaan; de kracht van de voedselrijkdom; door de mens gevormd	de ontmoeting met de natuur; glibberen en glijden in de klei.	
ongerept, de mens grijpt niet in	wat gebeurt er? ongrijpbaar, droomwereld	er gebeurt veel, natuur speelt op elkaar in	niet door de mens geregisseerd	

Figuur 27 | Ankerwaarden Oostvaardersplassen

BIJLAGE 3 | UITWERKING ZONERING

Interne zonering

De grootste uitdaging voor de ontwikkeling van de Oostvaardersplassen en omgeving is de balans tussen beschermen van natuur- en landschapswaarden en het versterken van de toeristisch-recreatieve kansen. Een oplossing hiervoor is om binnen de grenzen van het Nationaal Park te werken met een zonering. De zonering bestaat uit:

1 Buitenring

Dit betreft de gebieden buiten de Natura 2000-begrenzing. In de buitenring zijn in principe alle activiteiten en ontwikkelingen mogelijk. De buitenring straalt de positionering van het Nationaal Park in al zijn facetten uit. Ruig, energiek en mysterieus zijn hierbij wel de belangrijkste kernwoorden. Het actief doen (zoals

Figuur 28 | Impressie buitenring (bureau Business Openers)

bijvoorbeeld via nachttochten met lampen op je hoofd, mountainbiken, en hutten bouwen) en het ongestructureerd ontdekken (bijvoorbeeld op zoek naar de onverwachte ontmoeting, GPS wandelingen en nog te ontwikkelen digitale belevingen) horen in deze zone thuis. Het is ook de zone waar de (uitnodigende) horeca en verblijfsaccommodaties zich bevinden.

2 Binnenring

Dit betreft het grazige deel (inclusief de Driehoek) van de grote grazers. In dit gebied kunnen beperkt functies ontwikkeld worden om de Oostvaardersplassen te ervaren, zonder het gebied te verstoren. In de binnenring gaat het om het idee van onbereikbaarheid beleven en de natuur ervaren zonder deze te verstoren. Zo kan bijvoorbeeld een ondergrondse tunnel met uitkijkoepels de recreant midden tussen de hoeven van de grote grazers brengen. Maar ook een knuppelpad of het aanleggen van (10 meter) hoge paden waardoor men dichtbij kwetsbare delen en grote grazers kan komen, zonder deze te verstoren, zijn op sommige plekken te ontwikkelen.

Figuur 29 | Impressie Binnenring (bureau Business Openers)

3 Kern

Dit betreft het kwetsbare moerasdeel met als belangrijkste functie Natura 2000. De kern is zeer beperkt toegankelijk voor publiek. De kans om deze kern te bezoeken via een 'heroïsche tocht', is idealiter wel onderdeel van de avontuurlijke positionering; het creëert de echte magie voor het gebied. De mogelijkheid om onder hele speciale omstandigheden het gebied in te kunnen, wil je als avontuurlijke bezoeker minimaal één keer in je leven hebben volbracht. Het maakt het gebied extra spannend en aantrekkelijk. Een beetje zoals de Elfstedentocht, maar dan te voet en in het ruigste stuk natuur van Nederland. In de praktijk is de tocht zeer sporadisch te maken door een selectieve groep en zal de route per keer verschillen.

In droge zomers staat het water in het moeras laag. Daardoor ontstaan er slikranden die net als de pioniers op de droogvallende polders van Flevoland te bewandelen zijn met slikskies en de slikslee. Dit geeft hier mogelijkheden om met een dergelijke groep door de sliklanden te trekken.

Figuur 30 | Impressie kern (bureau Business Openers)

De binnenring en de kern zijn de parels van het Nationaal Park. Hier bevinden zich de natuurwaarden en landschappelijke waarden waar het Nationaal Park zijn status aan ontleent. Die waarden mogen nooit verkwanselt raken.

De landschappelijke lijnen om het Nationaal Park heen

De drie zones worden begrensd door landschappelijke lijnen. Juist op deze lijnen liggen er kansen om de grens tussen buitenring en binnenring te versterken. Zo zijn de Oostvaardersdijk en Knardijk verhoogde lijnen in het landschap. Een mooi podium waarvan de natuur in de kern en binning beleefd kan worden. Het idee is dat op enkele plekken van het podium afgedaald kan worden de binnenring in en misschien zelfs wel de kern in (zoals bij de uitkijkhut de Kluut).

Het idee is dat via vlonderbruggen of knuppelpaden er spannende routes naar uitkijkhutten en –schermen gerealiseerd worden. Een ander idee is de ontwikkeling van een bijzonder vormgegeven uitkijkpunt in de vorm van land-art.

Een andere landschappelijke lijn is het spoor. Dit is niet alleen de lijn om bezoekers naar het gebied te vervoeren maar biedt ook kansen om te communiceren met de vele treinreizigers die dagelijks door het gebied reizen.

Een mogelijk idee is om grote borden naast de spoorlijn te plaatsen waarbij reizigers een verrassende blik krijgen in het gebied waar ze normaal gesproken wellicht met weinig aandacht doorheen reizen. Daarnaast kan in overleg met de NS worden gekeken naar wat mogelijk is aan informatievoorziening in de treinen via hun schermen (real time terwijl men door het gebied reist). En voor de zeer langere termijn is een verkenning met de NS wenselijk naar wat nog mogelijk is met een langzame railverbinding van station Oostvaarders naar station Lelystad Zuid. In lijn met de merkpositionering zou dat in de vorm van een handcar pomp trolley kunnen zijn.

Een veel genoemd idee is om bij de grote Praambult een loopbrug over het spoor het gebied in te maken (ca. 200 meter). Aan het eind van de brug wordt een platform gemaakt om het gebied in te kijken. Op termijn kan dit platform doorontwikkeld worden tot een horecavoorziening of informatiepunt.

Toegangs- en belevingspoorten

Om de vindbaarheid en toegankelijkheid van het Nationaal Park te vergroten én om de stromen bezoekers te verdelen worden er 4 toegangs- en belevingspoorten ontwikkeld. Bij elke poort komen voorzieningen in een landschap die een echte Oostvaardersplassen beleving bieden. Ook wordt daar een programma van (educatieve) activiteiten aangeboden.

De toegangspoorten zijn meer dan de ontvangstplek voor de gasten. Het zijn plekken die een eigen bezoek waard zijn. Bij de poort kan de bezoeker zich een dag(deel) vermaken en daarbij het gevoel bereiken in de Oostvaardersplassen te zijn geweest. De poorten liggen niet per definitie in het gebied. De poort is de voorpost van het gebied. Bezoekers die het echte ‘Oostvaardersplassengevoel’ ervaren gaan naar verwachting voor een groot deel niet verder het gebied in. Voor wie dat wel wil is vanuit de poort het gebied makkelijk te bereiken en te beleven.

De poorten en de buitenrand van het Nationaal Park bieden de ondernemende bezoeker afwisselende activiteiten. De toegangspoorten zijn een tweede belangrijk instrument voor het spreiden van bezoekers, zoneren van de recreatieactiviteiten en de bescherming van de natuurwaarden. De vier beoogde poorten zijn:

- **Almeerse Poort:** dé poort voor de inwoners van Almere en bezoekers die via Almere naar het gebied komen. Deze poort staat in verbinding met het station Almere Oostvaarders en met activiteiten in Almere (bv. door koppeling op thema’s). De Almeerse poort is gekoppeld aan het huidige natuurbelevingscentrum de Oostvaarders. De Almeerse poort lijkt bij uitstek geschikt om ‘virtuele’ activiteiten te ontwikkelen gezien de doelgroep, maar ook gezien de beperkt beschikbare ruimte voor andere ontwikkelingen. Een idee is om hier een uitkijkpunt te ontwikkelen met belevings- en recreatieve voorzieningen. Ander idee is om bij deze poort de binnenring van het gebied toegankelijker te maken. Landschappelijke inpassing van de voorziening is hier een must. De beleving van de Oostvaardersplassen vanaf de Almeerse kant manifesteert zich als een tribune vanwaar de recreant de weidse ruimte in kan kijken. Verstoring van deze weidsheid is ongewenst.

De doorontwikkeling van de Almeerse Poort kort samengevat:

- Landschappelijk aantrekkelijker maken van (de rand van) ’t Stort voor begeleide excursies binnen de huidige status.
- Kwaliteitsslag Oostvaardersbos (BrandHouse model is richtinggevend).
- Uitbreiding van de gebouwde voorzieningen in het Oostvaardersbos, inclusief virtuele beleving en overnachtingsmogelijkheden. Hiervoor is tevens een betere, veilige afslag vanuit de buitenring naar de Oostvaarders nodig (rotonde), goede bewegwijzering en uitbreiding van de parkeergelegenheid.
- Ontwikkeling van activiteiten, gastheerschap, arrangementen, educatieprogramma’s etc.

- **Lelystad poort:** dé poort voor de inwoners van Lelystad en bezoekers die via Lelystad het gebied inkomen. De poort ligt niet op de locatie van het huidige Buitencentrum maar ligt meer naar Lelystad toe. De ontwikkeling van deze poort is gekoppeld aan de ontwikkeling van het Hollandse Hout en de Warande. Het Hollandse Hout leent zich uitstekend voor uitbreiding van de bestaande activiteiten en nieuwe voorzieningen zoals verblijfsrecreatie (ecolodges, landgoederen, kleinschalige hotelontwikkelingen) en dagrecreatieve voorzieningen (zoals speelbos, hutten bouwen, GPS tochten voor kinderen, etc.). Ook het thema ‘ontstaansgeschiedenis van Flevoland’ kan in deze poort uitgewerkt worden. De nabijheid van het Nieuw Land Erfgoed Centrum kan daarbij benut worden. Zo kan in aansluiting op het Hollandse Hout de geschiedenis van de ontginning van Flevoland in beeld gebracht worden, bijvoorbeeld door de aanleg van koolzaadvelden. Hierbij hoort dan ook educatie en scholing. Een dergelijk ontwikkeling kan uitgewerkt worden met lopende initiatiefnemers op dit gebied.
- **Landpoort:** dit betreft de toegang via de snelweg A6. Door bij de A6 een poort te realiseren wordt de bereikbaarheid van het gebied vanaf de weg vergroot waarbij de bezoekers- en parkeerdruk bij andere poorten wordt verminderd. Idee is dat bezoekers hier hun auto achterlaten waarna ze te voet of per fiets het gebied in kunnen. Hiervoor zou wel een mogelijkheid moeten worden gerealiseerd om de vaart over te steken. Tevens zijn hier kansen voor verblijfsaccommodatie en kan op termijn de fysieke relatie naar het agrarisch middengebied gerealiseerd worden door de koppeling met de Reigersplas/Ooievaarsplas.

- **Waterpoort:** deze poort is de toegang vanaf het water en de verbinding naar Amsterdam, Enkhuizen en Markerwadden. Aansluiting wordt gezocht bij de bestemming Lelystad/Bataviyahaven voor riviercruises. Met het aanbrengen van een poort bij de dijk krijgt het gebied een vierde stroom bezoekers, namelijk vanaf het water. *Idee is om de waterpoort te ontwikkelen in aansluiting met de ontwikkeling rond riviercruises, Amsterdam Beleven, Holland Zien en Markerwadden. Ook zal moeten worden aangesloten bij de totale kustvisie van Lelystad en Almere . Ambitieniveau is om hier niet alleen een enkele watersporter te ontvangen maar ook grotere boten vanuit Amsterdam. Deze poort kent veel kansen vanuit Metropoolregio Amsterdam en de ontwikkelingen van Bataviyahaven. Tegelijk moet er geïnvesteerd worden in de bereikbaarheid en beleefbaarheid van het Nationaal park vanuit deze poort.*

Figuur 31 | Op weg om te ‘ringen’

BIJLAGE 4 | IDEEËN STAKEHOLDERSESSIE

18 FEBRUARI 2015

Indeling / concept

Algemeen:

- Meer gebied aan de randen erbij trekken
- Gebieds- en stadontwikkeling in relatie tot elkaar
- Relaties aanbrengen met omliggende gebieden/activiteiten
- Uitbreiding Oostvaardersplassen aan de waterkant dijk
- Meer bos aanleggen

Zonering:

- Aanbrengen van cirkels: binnen = stil, midden = gebruik, buiten = verder kijken
- Zonering aanbrengen per doelgroep
 - Almere = beleven (massa)
 - Lelystad = ‘doe-kant’
- Randen meer toegankelijk maken, beleving van de film hierin brengen
- Gebruik van de kustlijn
 - Link met Markerwadden
 - Verbinding tot Oostvaardersplassen via water (vanuit haven Lelystad)
- Gebruik van de spoorlijn:
 - Spannend maken wanneer je naar buiten kijkt/treinreiziger betrekken
 - Panoramatrein met langzame route
- Maak natuurlijke barrières voor de bezoekers (natuurlijke zonering)

Poorten naar het Nationaal Park:

- Echte poort/poorten tot het gebied aanbrengen, Lelystad als poort tot de Oostvaardersplassen, poort in de stad maken, poort met lange toegangsweg
- Kostendragers aan de randen/randens voor massa maar wel met dezelfde belevenis (je merkt nog niet eens dat je er niet in zit)
- Vergelijking Kempen (BE): 6 poorten maken met 6 verschillende verhalen

Infrastructuur/logistiek / voorzieningen

Openbaar Vervoer:

- Extra recreatief treinstation Lelystad Zuid
- Trein onder de grond laten gaan
- Aansluiting bus, trein
- De Wildernis metro van Amsterdam naar Almere

Auto:

- Routes maken van stad naar stad, van Lelystad naar Almere met Oostvaardersplassen Expeditie (rit met verhaal/beleving)
- Bewegwijzering (herkenbaar in dezelfde stijl)
- Parkeren, parkeerplaats halverwege de dijk met mogelijkheid voor aanleggen boten vanuit Markermeer, fotomoment (voor Chinezen), belevingscentrum

Fiets/e-bike/mountainbike:

- Brug/pont over de vaart bij de A6 (soort Transferium)
- Fietsverhuur, elektrische fietsen
- Fietsroute naast het spoor
- Avontuurlijke fietspaden
- Fietsarrangementen (bij fietsverhuur) incl. ‘klunen’

Overnachtingmogelijkheden/ontwaken in de Oostvaardersplassen:

- Jeugdherberg
- Boten/drijvende lodges
- Bungalowpark in het buitengebied
- Boomhutten
- Hutopia
- Earth lodges
- Ecolodge met penthouse voor zeearend
- Maak je eigen boomhut en breek hem de volgende dag af
- Slapen in het bos (in tenten)
- Pop-up kamperen

Restaurantieve mogelijkheden:

- Terrasje op de Praambult
- Veldkeuken met wildernisterras
- De wilde keuken (Wouter Klootwijk)
- Wildernisvlees (herten, ganzen) onder het mom ‘dood is leven’
- Grote picknickplaatsen
- Eten van en in het gebied

Activiteiten

In Oostvaardersplassen:

- Heroïsche tocht langs trekkershutten
- Idee van onbereikbaarheid
- Verdwalen in de Oostvaardersplassen (eigen risico)
- Knuppelpad door aalscholversbos
- Excursies ter plekke te boeken (niet zoals nu 3 maanden van te voren)
- Kern zien zonder verstoring
 - Goede uitkijpunten/de hoogte in/3 torens (CAH)/boomhutten
 - Spannende plekken ontsluiten door laagliggende paden aanleggen (jij kunt beesten zien maar zij hebben geen last van jou)
 - Ondertunnelde observatiepunten
- Luchtballon/zeppelin (eventueel met bungee jump)
- Kabelbaan
- Kanoën/fluisterboten/boot aan een kabel door het moeras
- Gebied in met bootje met gids naar uitkijktoren (exclusief alleen over water toegankelijk)
- Varende vogelkijkhut (incl. glazen plaat om onder water te kijken)
- Webcams
- Virtuele omgeving
- Ondergronds bereikbare moeraskijkhut
- Meditatievoorziening (één met de natuur)
- Vanuit Almere verder het gebied in kunnen door aanleggen beschutte paden/knuppelpaden/plankieren etc.

In de randgebieden:

- Struintocht met bestemming onbekend
- GPS naar moeilijk bereikbaar punt

- Op expeditie: idee dat je ultieme natuurbeleving ondergaat, door moeras/modder
- Boomkroonpad
- Mogelijkheden en plekken om naar de sterren te kijken
- Nachttochten met lampen op je hoofd
- Ongestructureerd ontdekken, op zoek naar de onverwachte ontmoeting
- Spannende ontmoetingen met dieren in het Hollandse Hout/slapen in het bos
- Klein voorbeeldpark met belangrijkste Oostvaardersplassen dieren of link leggen met Natuurpark Lelystad
- (virtueel) Speelbos
- Educatief centrum om inzicht te krijgen in processen gebied, educatie/nieuwe proeftuinen in relatie tot drooglegging
- Gebied waar mensen zelf dingen mogen bouwen, bouw je eigen uitkijktoren, bijvoorbeeld festival ‘burning man’
- Openluchttheater met gepaste programmering
- Actieve ideeën: mountainbikeroute, hardlooprouten met chip, bossporten, watersporten Markermeer
- Vader-zoon weekenden
- Als je met groepen het gebied in gaat dan zorgen voor leuke manieren/plekken voor foto’s/video

Diverse opmerkingen

- Communicatie verbeteren
- Gevoel van toegankelijkheid vergroten
- Veel staat of valt met de aanwezigheid van dieren (soms regisseren)
- Wel hoge kwaliteit houden en (deels) exclusief, mag niet té druk worden, eigen regie houden
- Vergeet ook niet wat we al hebben (x bezoekers, bolderkarren zijn altijd uitverkocht)
- Rest moeras gebruiken als trekker door het visueel volgbaar te maken + educatie
- Komst van wolf stimuleren
- Succesfactoren: mensen, middelen, mandaat

Conclusies

- Wat staat in de weg? Geld en Lef. Met name het laatste want ‘geld stroomt naar lef toe’
- Natura 2000? Relatieve beperking. We moeten denken in Natura 2040
- Hebben we genoeg ondernemers? Ja.

BIJLAGE 5 | GEBIEDSBESCHRIJVING

Het Nationaal Park Oostvaardersplassen behelst de Oostvaardersplassen en de rond het gebied gelegen jonge bossen.

Figuur 32 | Oostvaardersplassengebied

EVZ Kromslootpark – Oostvaardersplassen

De ecologische verbindingszone Kromslootpark - Oostvaardersplassen (evz-KO) is een natte verbinding die loopt door de Ecozone Poort, de Ecozone Pampus, de Kwelzone, de Lepelaarplassen, het Wilgenbos & Wilgeneiland en de verbindingszone Oostvaardersplassen-Lepelaarplassen (evz-OL). Het doel van de ecologische verbindingszone is om uitwisseling van soorten tussen de gebieden Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen en Noorderplassen, Pampushout en Kromslootpark mogelijk te maken.

Oostvaardersbos

Het Oostvaardersbos beslaat een oppervlak van 148 ha en wordt regelmatig bezocht door de daar aanwezige Edelherten. Het bos is aan de kant van Almere afgezet met hekken en wildroosters, zodat edelherten het gebied niet kunnen verlaten.

Figuur 33 | Oostvaardersbos

In het gebied zijn fiets- en wandelpaden aanwezig. Voor de auto is het gebied o.a. rechtstreeks bereikbaar vanaf de Buitenring (N702). Hier ligt sinds 2009 het bezoekerscentrum de Oostvaarders met daaromheen enkele waterpartijen en een recreatief uitloophet gebied (wandelpaden) met uitkijktuinen. Via een wandelroute van twee kilometer is station Oostvaarders bereikbaar.

Gebruik

In 2011 werd het totaal aantal bezoekers geschat aantal op 120.000 (3 x bezoekersaantal Natuurbelevingscentrum de Oostvaarders, = 3 x 40.000). Deze schatting is gebaseerd op het door het Natuurbelevingscentrum de Oostvaarders doorgegeven aantal bezoekers. Er is geen zicht op de wijze waarop deze cijfers tot stand zijn gekomen. Aangezien het Oostvaardersbos doorsneden wordt

door een recreatief betonfietspad, is het niet mogelijk hiervan een goed beeld te krijgen van de bezoekers die met de fiets komen. Verder zijn er vele bezoekers die in de nabij gelegen woonwijk wonen. Ook hiervan is het bezoek moeilijk te bepalen. In 2014 hebben circa 70.000 bezoekers de Oostvaarders bezocht.

Figuur 34 | Kotterbos

Kotterbos

Het EHS-gebied Kotterbos beslaat een oppervlak van 325 ha. Door de afwisseling van boomsoorten en -hoogten, open plekken, kanalen, graslanden en een visvijver oogt het gebied gevarieerd. Fietspaden, wandelpaden en de Kotterbosweg (ook voor auto's toegankelijk) doorkruisen het gebied. Het Kotterbos is vrij toegankelijk op de fiets- en wandelpaden. Het gebied wordt gebruikt door fietsers, hardlopers, mountainbikers, wandelaars en watersporters.

Bufferstrook/A6 zone

De Bufferstrook is een circa 129 ha grote bufferstrook tussen de Oostvaardersplassen en het omliggende landbouwgebied. Het gebied is grotendeels aangeplant in 2000. Deze brede strook functioneert als een (veterinaire) buffer tussen de

Rijksweg A6 en de Oostvaardersplassen. Een groot deel van de Bufferstrook is ingeplant met (productie)bos. De bedoeling was om hier een afwisseling van gedeelten met snel groeiend hout (wilgen) en hakhoutbosjes te realiseren ten behoeve van een energiewinning uit biomassa. De Lepelaartocht loopt door het gebied en sluit aan op de Lage Vaart. Tegen de A6 ligt een benzinstation, weg

Figuur 35 | Bufferstrook/A6 zone

restaurant en een parkeerplaats. Vanaf het wegrestaurant loopt een wandelpad naar de Lage Vaart, met daarbij een uitkijktuinen. Langs de Lage Vaart wordt veel gevisst door sportvissers. Het noordoostelijke deel van de Bufferstrook kent weinig bezoekers.

Oostvaardersplassen

De Oostvaardersplassen zijn het grootste moerasgebied van Nederland. De weidsheid is ongekend en de natuur heeft er vrij spel. Ontelbare vogels hebben bezit genomen van het gebied. Vooral in de winter is dat een spectaculair gezicht. De natuur is er nog jong. De honderden heckrunderen, konikpaarden en edelherten geven het gebied een haast on-Nederlandse aanblik.

Figuur 36 | Oostvaardersplassen

De Oostvaardersplassen is één aaneengesloten moerasgebied. Het gebied beslaat een oppervlakte bijna 5500 ha. De Oostvaardersplassen is ontstaan in 1968, toen Zuidelijk Flevoland droogviel. Het was het laagste deel van de polder waar water bleef staan. Daar begon een spontane ontwikkeling van een moerasgebied die gepaard ging met de komst van een voor Nederland ongekend aantal vogels met een grote verscheidenheid aan soorten. Het bestaat uit een nat deel van ca. 3600 ha dat wordt begrensd door de Oostvaardersdijk en een kade. Deze laatste scheidt het gebied van het droge deel dat ca. 1880 ha omvat.

In 1983 is een groep van 35 heckrunderen en in 1984 27 konikpaarden in het gebied gebracht. In 1992 volgden 54 edelherten. Zij doen wat de ganzen in het moeras ook doen, namelijk het landschap open houden. Zo blijft het gebied aantrekkelijk voor ganzen en andere water- en moerasvogels.

Figuur 37 | Vogelhut Oostvaardersplassen

Het gebied ligt samen met het Oostvaardersbos en een deel van het Kotterbos in een afrastering. Langs de zuidwestzijde van het gebied loopt een fietspad met enkele uitkijkpunten over het natuurgebied. Langs de zuidoostkant zijn enkele uitkijkpunten gerealiseerd in het Kotterbos en langs de Praamweg. Daarnaast zijn enkele vogelkijkhutten aanwezig langs de noord- en ooststrand van het gebied. De recreatieve voorzieningen zijn geconcentreerd aan de oostzijde van het gebied bij de beheerschuur van Staatsbosbeheer aan de Knardijk. Hier lopen verschillende wandelpaden door het voor het publiek opengestelde deel van de Oostvaardersplassen naar twee vogelkijkpunten.

De Oostvaardersplassen is vanaf de vele uitkijkpunten goed beleefbaar. De kern van het gebied is niet vrij toegankelijk, alleen door middel van excursies kan het gebied gedeeltelijk worden bezocht. Betreding door recreanten is beperkt tot de randen van het gebied en bij het bezoekerscentrum. De Oostvaardersplassen hebben sinds 2009 de status Natura 2000-gebied.

Oostvaardersveld

Het Oostvaardersveld is een zogenaamd 'etalagegebied' voor de Oostvaardersplassen. Bezoekers krijgen in het Oostvaardersveld het gevoel de Oostvaardersplassen te beleven. In 2007/2008 en in 2013/2014 is het gebied op grote schaal heringericht. Onderdeel van de herinrichting zijn waterpartijen en slenken. Doel van deze herinrichting is tweeledig: het vergroten van de biodiversiteit (toevoegen moeras en open water biotopen) en het aanbieden van een gebied voor recreanten waar het 'Oostvaardersplassen gevoel' kan worden beleefd. Met de aanwezigheid van een dergelijk gebied tegen de Oostvaardersplassen aan kan de toename van recreatieve druk in de Oostvaardersplassen grotendeels in het Oostvaardersveld worden opgevangen. Om het Oostvaardersveld vanuit de Driehoek toegankelijk te maken voor recreanten is onder het spoor een verbinding gerealiseerd door een onderdoorgang van een watergang geschikt te maken voor recreanten.

Het gebied is ca. 212 ha groot. De grens van het gebied wordt aan de noordwestkant gevormd door de spoorlijn Almere-Lelystad met daarachter het natuurgebied Oostvaardersplassen. Aan de zuidoostkant wordt het gebied begrensd door de lage Vaart, aan de noordoostkant door de Knardijk en aan de zuidwestkant door het Kotterbos. Het gebied bestaat uit twee deelgebieden: het Praambos (oud wilgenbos) en het Oostvaardersveld. Door het gebied heen loopt de Praamweg. Momenteel bestaat het gebied uit grasland, ruigtevegetatie, meidoorn- en vlierstruwelen, riet, open water en wilgenbos. Als gevolg van de recente herinrichting treedt uitbreiding van de ecologische kwaliteit als moerasvegetatie op. Het Oostvaardersveld ondersteunt de natuurwaarden waarvoor de Oostvaardersplassen zijn aangewezen als Natura 2000-gebied. In het gebied lopen konikpaarden. Deze zijn geen onderdeel van de kudde uit de Oostvaardersplassen. Op termijn zijn edelherten in het gebied welkom.

Figuur 38 | Oostvaardersveld

Figuur 39 | Hollandse Hout

Hollandse Hout

Het Hollandse Hout is een ca. 900 ha groot aaneengesloten bosgebied met een leeftijd van ongeveer 35 jaar. Het bos is aangelegd in de perioden 1972-1973 en 1979-1980 op IJsselmeerklei en zware zavel en is bedoeld als buffer tussen Lelystad en de Oostvaardersplassen. In het gebied domineren bomen (vooral populieren) en komen plaatselijk kleine oppervlakten grasland voor. Enkele delen van het gebied zijn omrasterd ten behoeve van begrazing door runderen. Deze grote grazers zijn niet in het gebied actief. Het bos wordt doorsneden door de Buizerdweg, de spoorlijn Almere-Lelystad en de Torenavalkweg. Naast een stelsel van wandelpaden zijn er enkele fietspaden in het bos aanwezig. De recreatieve voorzieningen in het gebied zijn geconcentreerd in het noordelijke deel, tussen de Buizerdweg en de recreatieplas ‘t Bovenwater (buiten de EHS). Dit betreft voorzieningen voor zowel verblijfs- als dagrecreatie. Recreatieve ‘hot-spots’ zijn de camping en het strand aan het ‘t Bovenwater. Deze zijn te bereiken via de aanwezige wandel- en fietspaden. Binnen het bosgebied ligt een in 1995 aangewezen bosreservaat van ongeveer 40 ha. De opstanden in dit reservaat zijn geplant in de jaren 1972-1973.

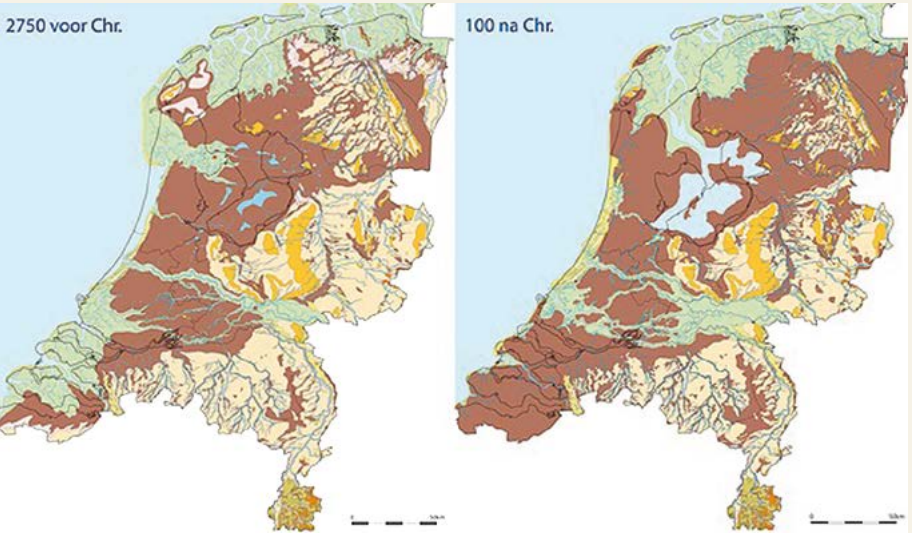

Figuur 40 | Ecologische verbinding

Ecologische verbidingszone Lage Vaart

De ecologische verbidingszone Lage Vaart loopt vanaf Ketelhaven (Dronten) tot aan de brug in de Buitenring bij Almere. De Lage Vaart verbindt bijna alle EHS-gebieden rondom Lelystad en Dronten en is ook van essentieel belang als verbindingsschakel tussen Ketelmeer, Markermeer en Oostvaardersplassen. In 2004 is een belangrijk deel van de verbinding gerealiseerd tussen het Hollandse Hout en Natuurpark Lelystad. De inrichting bestaat uit poelen, inhammen in de vaart, plasbermen, houtsingels, bosjes, struwelen, ruigtes, graslanden, droge en natte stroken en rietlanden. Een betonnen fietspad zorgt voor de recreatieve verbinding van het Hollandse Hout/de Oostvaardersplassen met Natuurpark Lelystad en de bossen aan de noord- en oostzijde van Lelystad.

BIJLAGE 6 | GESCHIEDENIS OOSTVAARDERSPLASSEN

Figuur 41 | 2750 v. Chr. Situatie waarin de venen van Holland en Friesland één aaneengesloten gebied vormen.

Figuur 43 | 100 n. Chr. Het Flevomeer c.q. de Zuiderzee begint zicht te vormen. Schokland is nog een schiereiland; ter plaatse van de Oostvaardersplassen ligt een eiland. (Vos et al, 2011).

Het verre verleden

Rond 1700 voor Christus is het gebied van de Oostvaardersplassen een uitgebreid veenmoeras met een groot aantal meren. Wonen in dit hoogveengebied was niet mogelijk. De invloed van de zee op dit gebied nam langzaam af. In de Romeinse tijd (van ongeveer het jaar 50 tot 450) lag er een groot meer op de plek waar nu Almere ligt. De Romeinen noemden het Flevum of het ‘Flevomeer’. Het had geen verbinding met de Noordzee. De Romeinse geograaf Pomponius schreef: “De noordelijke tak van de Rijn verbreedt zich tot het Lacus Flevo (Flevomeer) dat een eiland met dezelfde naam ontsluit en daarna als een normale rivier naar zee vloeit”.

Voor de Romeinen was het meer heel belangrijk. Ze probeerde over dit water Germanië (Duitsland) te veroveren, maar dat lukt niet. Ditzelfde water werd gebruikt als een transportroute. Op kaarten van Nederland uit 100 na Christus is te zien dat ter hoogte van het Kotterbos waarschijnlijk een eiland in het meer heeft gelegen.

In de vroege Middeleeuwen, in de periode 500-800, lag er een meer ongeveer net zo groot als nu het IJsselmeer. Men noemde het Aelmere, Almare of ‘Almere’ (het grote meer). Het stond via enkele geulen in verbinding met de Waddenzee. Na 800 waren er veelloedgolven in Nederland. Het land was niet bestand tegen al dat water. In de late Middeleeuwen (van ongeveer 1050 tot 1500) kwamen de IJssel en de Overijsselse Vecht uit in het “Almere”. Het waren zoetwater rivieren. Door alleloedgolven werd het zoetwatermeer Almere steeds groter en kwam er een grote open verbinding met de Noordzee.

De Zuiderzee

In de Nieuwe Tijd (van ongeveer 1500 tot 1920) kon men niet meer spreken van een “meer”. Door de verbinding met de Noordzee werd het water steeds zouter. Na 1600 spreekt met van “Zuiderzee”, hoewel er in 1340 voor het eerst sprake was van de ‘Sudersee’.

De Zuiderzee was een gevaarlijke binnenzee die tot diep in het hart van Nederland doordrong. In 1918 werd het plan van dr. ir. Cornelis Lely aangenomen om de Zuiderzee af te sluiten en voor een deel droog te leggen. Lely had met de inplanering verschillende doelen voor ogen: betere beveiliging tegen overstromingen, verbetering van de waterhuishouding, snellere verbindingen tussen het westen, noorden en oosten van Nederland, meer landbouwgrond en werkgelegenheid. In 1924 was de aanleg van een 2,5 kilometer lange dijk van Noord-Holland naar het eiland Wieringen klaar. De 30 kilometer lange Afsluitdijk van Wieringen naar Friesland werd in 1932 voltooid. Daarmee werd de Zuiderzee een meer: het IJsselmeer. Vijf jaar later werd begonnen met het droogmaken van de Noordoostpolder. In 1957 was de drooglegging van Oostelijk Flevoland afgerond en ten slotte was in 1968 ook Zuidelijk Flevoland land geworden. Alleen de voormalige eilanden Schokland en Urk, die nu deel uitmaken van de provincie Flevoland, hebben als landgebied een langere geschiedenis.

Oostvaardersplassen

Nadat in mei 1968 Zuidelijk Flevoland was drooggevallen, ontstonden er plassen en grote stukken open water in het noordwesten tegen de Oostvaardersdijk aan. Per vliegtuig werd rietzaad verspreid om de rijping van de (verzadigde) kleibodem te versnellen, dat daarna massaal op kwam. De kale kleibodem rondom het open water werd in het eerste jaar na de drooglegging gekoloniseerd door de eenjarige moerasandijvie. Daarna volgden de meerjarige kleine en grote lisdodde en uiteindelijk het riet dat elders in de polder was uitgezaaid. Het riet verdrong de moerasandijvie en beide soorten lisdodden naar de randen van het open water (Koridon et al., 1981; Vera, 1988). Tegelijkertijd ontstond over een grote oppervlak kaal droogvallend slik spontaan wilgenbos, omdat daarvoor op dat moment ideale kiemomstandigheden aanwezig waren. Zo ontstond er een moeras tussen de Oostvaardersdijk en de Lage Vaart, bestaande uit ondiep open water en moerasbegroeiing met een achterland van rietvelden en wilgenbos (Dubbeldam, 1978; Jans & Drost, 1995).

Figuur 42 | 'Het riet verdrong de moerasandijvie'

De polder werd echter verder ontgonnen door sloten en greppels te graven voor een betere ontwatering. Door de ontwatering klonk de kleibodem in en kwam de polder lager te liggen dan het moerasgebied. Als gevolg hiervan stroomde

het water van het moerasdeel naar de polder, waardoor delen van het moeras droog vielen (Jans & Drost, 1995). In 1974 werd daarom een provisorische kade aangelegd om het moeras, dat in 1975 zijn huidige vorm kreeg (Polman, 1981).

Het gebied werd ontdekt door grote aantallen moerasbewonende vogelsoorten: roerdomp, lepelaar, bruine kiekendief, rietzanger, snor, kleine karekiet, baardman en blauwborst. Ook duizenden wintergasten en doortrekkers kwamen naar het gebied: grauwe gans, wintertaling, slobbeend, kemphaan, grutto en kluut (Koridon et al., 1981). Deze ontwikkelingen waren zodanig dat op nationale schaal de achteruitgang van populaties van vogelsoorten omsloeg naar een toename ervan. Daarom nam de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (RIJP) in 1975 het besluit om langs de Oostvaardersdijk een tijdelijk natuurgebied te realiseren. Het gebied kreeg daarmee de officiële status van tijdelijk natuurgebied (Jans & Drost, 1995).

Vanaf 1973 namen grauwe ganzen bezit van het moeras om te ruien. Het gebied ontwikkelde zich snel tot een sleutelruiplaats voor grauwe ganzen in Noordwest Europa (Zijlstra et al., 1991). De RIJP accepteerde deze enorme aantallen grauwe ganzen in de maanden mei, juni en juli op de landbouwgronden (Dubbeldam, 1979), maar dit riep wel conflicten op met de boeren die op het punt stonden deze gronden in gebruik te nemen. Daarom werd besloten aangrenzende graslanden aan het natuurgebied toe te voegen. In 1983 werden dus de grenzen van het huidige natuurgebied vastgesteld. De graslanden vormden met het moeras een samenhangend natuurgebied. De ganzen verzamelden zich op de graslanden voor de ruiperiode. Na de rui gebruikten ze deze gebieden om aan te sterken. De in het moeras grazende ganzen voorkwamen dat het moeras zich tot een moerasbos ontwikkelde (Vera, 1980; 1988; Jans & Drost, 1995). Door toevoeging van het grazige gebied en het instellen van de verschillende peilen daarbinnen, was er een complete reeks van habitats. Deze hydrologische gradiënt van nat naar droog, is ook aanwezig in een natuurlijk moerasecosysteem.

Vanaf 1983 werden de grote herbivoren, heckrund, konik en edelhert, geïntroduceerd. Met hun begrazing zorgen zij voor de aanwezigheid en het behoud van graslanden. Dat leidde niet alleen tot behoud van grote aantallen ganzen, maar

bood ook kansen voor in het moeras broedende visetende vogelsoorten als de lepelaar, de grote zilverreiger en de kleine zilverreiger (Vera, 1980; Polman et al., 1982; Van Duin, 1993). De Neusiedlersee met het aangrenzende Seewinkel-gebied was een belangrijk referentiegebied voor de ideeën over de inrichting en het functioneren van de Oostvaardersplassen (zie Vera, 1980).

In 1986 werd het gebied als Staatsnatuurmonument aangewezen met als doel een zo compleet en natuurlijk mogelijk functionerend moerasecosysteem tot ontwikkeling te brengen (Vera, 1988; Staatsbosbeheer, 2011). In het aanwijzingsbesluit tot Staatsnatuurmonument stond dat ontwikkeling naar een voor Europese begrippen vrijwel compleet moerasecosysteem mogelijk is, als de nadere inrichting en beheer van het moerasdeel en het grazige deel daar verder op gericht worden. Vervolgens werd het gebied in 1989 onder de Vogelrichtlijn gebracht en op 23 december 2009 aangewezen als Natura 2000-gebied. Tegenwoordig is het gebied een moeras van internationale allure, waar tienduizenden vogels, verdeeld over bijna 250 soorten, voorkomen. Daarnaast hebben de kuddes zich ontwikkeld tot de grootste kuddes vrij levende paarden, runderen en edelherten in Europa.

BIJLAGE 7 | RISICO ANALYSE

Risico	Kans	Maatregel	Effect
Hollandse Hout Een belangrijke uitdaging ligt in het recreatief ontwikkelen van de randzone van de Oostvaardersplassen. Het Hollandse Hout is de voor de hand liggend locatie om hier op grotere schaal invulling aan te geven. Politiek ligt de ontwikkeling van het Hollandse Hout in Lelystad gevoelig. De bestuurlijke ambitie is aanwezig.	Matig	- Lelystad Ambtelijk betrekken - Lelystad in stuurgroep - Presentatie aan gemeenteraad - Aansluiten op ruimtelijke planontwikkeling van de gemeenten	- Extra opgaven in Masterplanfase - Vertraging van ontwikkeling
Politieke en bestuurlijke aansturing Oostvaardersplassen De politieke en bestuurlijke verantwoordelijkheden ten aan zien van het beheer van de Oostvaardersplassen liggen bij verschillende partijen. Door- dat op (deel)onderwerpen er intensief vanuit de maatschappij gereageerd wordt op het beheer, is de druk groot om daar politiek gehoor aan te geven en te sturen op het beheer. Een nieuw bestuursorgaan (het Nationaal Park) kan de politiek bestuurlijke aansturing nog complexer maken.	Groot	- Zoeken naar een aansturing van Nationaal Park Oostvaardersplassen zonder extra bestuurslaag - Rol bestuursorgaan Nationaal Park Oostvaardersplassen goed afbakenen	- Extra opgave in Masterplanfase - Vertraging van besluitvorming - Geen daadkrachtige organisatie voor Nationaal Park
Nieuwe Natuur Binnen Nieuwe Natuur zijn initiatieven die aansluiten op de natuur van de Oostvaardersplassen dan wel gericht zijn op de ontwikkeling in de directe omgeving van de Oostvaardersplassen. De kans bestaat dat de meerwaarde van het samen uitwerken van de opgaven gemist wordt.	Groot	Ontwikkeling Nieuwe Natuur volgen en tijdig contact op nemen met eventueel initiatief.	- Gemiste kansen - Politieke vragen

Risico	Kans	Effect	Maatregel
Grote grazers beheer Oostvaardersplassen Het beheer van de grote grazers (met name het dierenwelzijnsvraagstuk) ligt maatschappelijk en politiek zeer gevoelig. Hoewel de status Nationaal Park geen relatie heeft met het dagelijks beheer, maakt de titel wel gebruik van de natuurwaarden die er dankzij het dagelijks beheer zijn. - Dat het politieke en/of maatschappelijk debat over het grote grazers beheer leidt tot ‘conflict’ waardoor er geen draagvlak is voor de status Nationaal Park - Er politiek besloten wordt dat de randzone van de Oostvaardersplassen integraal benut moet worden voor beschut leefgebied van de grote grazers.	Klein	- Ontwikkelingen rond grote grazers blijven volgen - Een globaal concept formuleren waarin ruimte is voor andere bestuurlijke keuzes	- Gemiste kansen - Politieke vragen - Bestuurlijke interventie - Beperkingen voor de economische, recreatieve en toeristische potenties van de randzone
Natura 2000 Natura 2000 is er op gericht de biodiversiteit te vergroten en de natuur- waarden te beschermen. Risico is dat de natuurkwaliteit onvoldoende op orde komt waardoor instandhoudingsdoelen niet gehaald worden.	Klein	- Weerstand vanuit natuurliefhebbers - Belemmering vanuit vergunning- verlening bij uitvoering - Geen recreatie in Oostvaardersplassen	- Volgen N2000 - Een globaal concept formuleren waarin ruimte is voor andere koers - In elke fase toetsen hoe de plannen zich verhouden tot de NB-wet verplichtingen
F&F wet Steeds meer soorten die beschermd worden via de F&F-wet vinden de Oostvaardersplassen (recent de otter). Risico is dat tegenstanders van de ontwikkelingen de beschermde soorten inzetten om de ontwikkelingen procedureel aan te vechten.	Matig	Weerstand vanuit natuurliefhebbers.	- Een globaal concept formuleren waarin ruimte is voor andere koers - Natuurtoets in vervolg fase
Warande De gemeente Lelystad is met een herontwikkeling van Warande bezig. Deze ontwikkeling kan vooruit lopen op het Nationaal Park en mogelijk daardoor niet aansluiten op de gedachten van het Nationaal Park.	Matig	- Gemiste kans - Vertraging in besluitvorming	Ombuigen naar kans door samen met de gemeente de gebiedsont- wikkeling af te stemmen op het Nationaal Park en de ontwikkelings- behoefte van Lelystad

BIJLAGE 8 | LITERATUURLIJST

Altenburg en Wymenga, 2015 | *Handreiking voor recreatieve ontwikkeling in het Nationaal Park Oostvaardersplassen in relatie tot natuur en landschap*

Ark, 1991 | *Het Praambos, inrichtingsplan*

Ark, 2009 | *Uitwerkingsplan Oostvaardersplassen*

Ark & Staatsbosbeheer, 2011 | *Exclusief Oostvaardersplassen*

Ark, 2012 | Ecologische beoordeling ‘Exclusief Oostvaardersplassen’

Atelier Tordoir, 2010 | Oostvaardersland in ruimtelijk economisch perspectief

Bade T. & Enzerink R. & Smit G., 2009 | *Kop en Munt Nationaal Park Weerribben-Wieden als drager van de regionale economie*

Bade, T., 2009 | Natuur moet donker, stil en slecht bereikbaar zijn. In Trouw 4 juli 2009

Bade T. & Erk van A. & Houben S. & Smit G., 2014 | *Hoge Kempen, hoge baten, de baten van het Nationaal Park Hoge Kempen in kaart gebracht*

Breeveld H., 2013 | *Jaarverslag VPR 2012*

Buck Consultants International, 2013 | *Biesbosch verdient het*

DRO gemeente Amsterdam, 2014 | *Nieuwe wildernis in PLAN 03/2014*

Dubbeldam, W., 1978 | *De grauwe gans (Anser anser) in Flevoland in 1972-1975. Limosa 51 (1-2): 6-30*

Dubbeldam, W., 1979 | *Ganzen in Flevoland. Een overzicht van het voorkomen van ganzen tussen 1970 en 1980. Argus 1979/4: 6-12*

Duin, R.H.A. van, 1993 | *Wel en wee rond de Oostvaardersplassen en de inrichting van Zuidelijk Flevoland*. Flevobericht 340. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Directie Flevoland, Lelystad

European Commission DG Environment, 2011 | *Estimating the economic Value of the Benefits provided by the tourism/recreation and Employment supported by Natura 2000*

Gemeente Lelystad, 2013 | *Onderzoek edelhert Hollandse Hout*

Gemeente Lelystad & Staatsbosbeheer, 2015 | *De Gebiedsvisie Hollandse Hout*

Graaf M., 2014 | *Internationale vergelijkingstudie natuurgebieden*

Haas de W. et all, 2013 | *Natuur: beleven en gebruiken, Verdieping van twee kijk-richtingen uit de Natuurverkenning 2010-2040*

ICMO2, 2010 | *Natural processes, animal welfare, moral aspects and management of the Oostvaardersplassen*. Report of the second International Commission on Management of the Oostvaardersplassen (ICMO2).

InnovatieNetwerk, 2014 | *Krugerpark.nl*

Institute for European Environmental Policy, 2010 | *Costs and Socio-Economic Benefits*. Associated with the Natura 2000-Network

Interne enquête 2014 | *De Nieuwe Wildernis Oostvaardersplassen*

Kuik O. & Brander L. & Schaafsma M., 2006 | *Globale Batenraming van Natura 2000-gebieden*

Koridon, A.H., G.K.R. Polman, E.P.R. Poorter, G.A. Ven & M. Zijlstra, 1981 | *De Oostvaardersplassen. Ontwikkeling en onderzoek van een nieuw natuurgebied in Flevoland*. Flevobericht 169. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Lelystad.

Jans, L. & H.J. Drost, 1995 | *De Oostvaardersplassen: 25 jaar vegetatieonderzoek*. Flevobericht 382. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Directie IJsselmeergebied, Lelystad

Ministerie van Economische Zaken, 2014 | *Bijlagedocument bij Ontwerp Natura 2000-beheerplan Oostvaardersplassen (78)*

Ministerie van Economische Zaken, 2014 | *Ontwerp Natura 2000-beheerplan Oostvaardersplassen (78)*

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2006 | *Natuur en landschap op waarde geschat*

Motivaction, 2012 | *Verkenning van veranderingen onder de oppervlakte*

Natuurmonumenten, 2013 | *Resultaten groot wild enquête*

NBTC, 2013 | *Kracht van regiomerken onderzoek 2013, Provincie Flevoland*

NBTC-NIPO Research, 2013 | *Continu Vrijetijdsonderzoek 2012-2013*

NBTC-NIPO Research, 2014 | *Jaarcijfers Nederlandse vakantiemarkt 2014*

NBTC-NIPO Research, 2015 | *Dagrecreatie en vakantie van Nederlanders in Flevoland*

NBTC-NIPO, 2015 | *Dagrecreatiemonitor Staatsbosbeheer Flevoland*

NRIT, 2014 | *Trendrapport toerisme, recreatie en vrijetijd 2014*

OMFL, 2014 | *Imago onderzoek vrijetijdseconomie niet-bezoekers*

Polman, G.K.R., 1981 | *De waterbeheersing in het natuurgebied de Oostvaardersplassen. Rijp Rapport 1981-29Abw*. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Lelystad

Polman, G.K.R., 1982 | *Studie naar de mogelijke inrichting van de omgeving van de Oostvaardersplassen. Flevobericht 185*. Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Lelystad

Pro Facto, 2009 | *Perspectieven voor Nationale Parken*

Provincie Flevoland, 2009 | *Wezenlijke kenmerken & waarden EHS Gemeente Almere*

Provincie Flevoland, 2011 | *Wezenlijke kenmerken & waarden EHS Gemeente Lelystad*

Provincie Flevoland & Toerisme Flevoland, 2014 | *Monitor Toerisme en Recreatie Flevoland 2014*

Provincie Flevoland, 2014 | *Brochure Oostvaardersplassen verdient de Status Nationaal Park*

Provincie Flevoland, 2015 | *Ontwerp Natuurbeheerplan 2016*

Raad van Advies Staatsbosbeheer, 2013 | *Oostvaardersplassen aanbevelingen*

Recreatie & toerisme, oktober 2013 | *Kracht van kledingmerk gebruiken voor toerisme*

Schuling, L., 2004 | *Wat wil de recreant in de natuur? Recreatieonderzoek verbindingszone Flevoland*

SmartAgent, 2014 | *Toerisme Flevoland: De bezoekers in beeld*

SmartAgent, 2015 | *De Regionale leefstijlatlas dagrecreatie provincie Flevoland*

Staatsbosbeheer & gemeente Almere & stichting Stad en Natuur Almere, 2014 | *Beheervisie Oostvaardersbos, Kotterbos en Bufferbos*

Staatsbosbeheer & Provincie Flevoland, 2013 | *Ecologische herinrichting randzone Oostvaardersplassen*

Staatsbosbeheer, 2003 | *Kader recreatieve ontwikkeling Oostvaardersplassen*

Staatsbosbeheer, 2003 | *Kader voor recreatieve ontwikkeling Oostvaardersplassen*

Staatsbosbeheer, 2007 | *Vaststelling locatiekeuze NAC Oostvaardersplassen*

Staatsbosbeheer, 2008 | *Ontwikkelingsvisie Oostvaardersplassen*

Staatsbosbeheer, 2011 | *Managementplan Oostvaardersplassengebied 2011-2015, Uitwerking en implementatie van ICMO2 maatregelen, monitoring en communicatie*

Staatsbosbeheer, 2011 | *Monitor recreatie 2011, de Oostvaardersplassen*

Staatsbosbeheer, 2014 | *Flevolandnatuur met een plus*

Staatsbosbeheer, 2014 | *Visie Staatsbosbeheer buitencentra*

Staatsbosbeheer, 2015 | *Dagrecreatiemonitor Staatsbosbeheer Flevoland*

Steeghs advies, 2008 | *Inhoudelijk concept NAC Oostvaardersplassen*

Vera, F.W.M., 1980 | *De Oostvaardersplassen. De mogelijkheden tot behoud en verdere ontwikkeling van de levensgemeenschap*

Stichting Innovatie Recreatie & Ruimte (STIRR) , 2013 | *All you need is lef*

Stichting Recreatie, 2005 | *Recreatie in de Oostvaardersplassen anno 2005*

Toerisme Flevoland, 2013 | *Bewonersanalyse Flevoland*

Vera, F.W.M., 1988 | *De Oostvaardersplassen: van spontane natuuruitbarsting tot gerichte natuurontwikkeling. IVN/Grasduinen-Oberon, Haarlem*

Vlaams ministerie van leefmilieu en landbouw, 2001 | *Masterplan Nationaal Park Hoge Kempen*

Vos P.C. & Bazelmans J. & Weerts H.J.T. & Meulen van der M.J. (red.), 2011 | *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*

Zijlstra, M., M.J.J.E. Loonen, M.R. van Eerden & W. Dubbeldam, 1991 | *The Oostvaardersplassen as a key moulting site for Greylag Geese Anser anser in western Europe. Wildfowl 42: 45-52*

FOTO'S:
Met dank aan: Provincie Flevoland, Staatsbosbeheer, Toerisme Flevoland, De Nieuwe Wildernis, Gemeente Lelystad, Gemeente Almere

PROVINCIE FLEVOLAND

Gemeente Almere

Bezoekadres:
Visarendreef 1
8232 PH Lelystad

Postadres:
Postbus 55
8200 AB Lelystad

